

Ekonomik Güvenlik Politikalarında Yeni Trendler: ABD, Avrupa Birliği ve Japonya

New Trends in Economic Security Policies: USA, European Union and Japan

Güven Delice^a Halil İbrahim Kaya^{b*}

^a Prof.Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, Sivas/Türkiye, guvendelice@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8034-8896

^b Doç.Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Sivas/Türkiye, halilkaya@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8331-0853

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Ekonomik Güvenlik
ABD
Avrupa Birliği
Japonya

Geliş Tarihi : 18 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 22 Mart 2025

Bu çalışmada küresel ekonominin başat aktörleri olarak ABD, Avrupa Birliği (AB) ve Japonya'nın ekonomik güvenliğe ilişkin strateji ve politikaları incelenmektedir. İncelemeye konu olan ülkelerin kritik hammaddelere ve minerallere bağımlılık, enerji arz güvenliği, tedarik zincirlerinin sürekliliği, ileri teknoloji ürünlerinin güvenliğinin sağlanması gibi faktörler açısından durumları ekonomik güvenlik boyutuyla değerlendirilmektedir. ABD'de ekonomik güvenlik ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bu bakış açısı ekonomi politikalarının biçimlenmesinde etkili olmaktadır. AB'de ekonomik güvenlik, artan ekonomik/finansal ve jeopolitik gerilimler karşısında ortak hareket etme gündemiyle ele alınmış ve Haziran 2023'te Ekonomik Güvenlik Stratejisi kabul edilmiştir. Japonya'da ise enerji ve hammadde tedariki, gıda ve emtia fiyatlarındaki değişiklikler gibi faktörler bu konudaki öncelikleri belirlemektedir. Çalışma sonuçlarına göre, ele alınan ülkelerin ekonomik güvenlik politikalarını ve stratejilerini haklı gösterecek bir takım sorunlarla yüz yüze oldukları görülmektedir. Her üç ülkenin de, kritik mineraller, tedarik zincirlerinin sürekliliği ve kritik teknolojilerin korunması konularında kendilerini yetersiz gördükleri; AB ve Japonya'nın bunlara ilaveten petrol ve doğal gaz tedarikinde önemli ölçüde dışa bağımlı oldukları anlaşılmaktadır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article Type

Research Article

Keywords

Economic Security
USA
European Union
Japan

Received: Dec, 18, 2024

Accepted: Mar, 22, 2025

This study examines the strategies and policies of the leading actors of the global economy, the United States, the European Union (EU), and Japan, regarding economic security. The situation of the countries under review in terms of factors such as dependence on critical raw materials and minerals, security of energy supply, continuity of supply chains, and ensuring the security of high-tech products has been evaluated in terms of economic security. In the United States, economic security is seen as an integral part of national security, and this perspective is effective in shaping economic policies. In the EU, economic security has been addressed with the agenda of joint action against increasing economic/financial and geopolitical tensions, and the Economic Security Strategy was adopted in June 2023. In Japan, factors such as energy and raw material supply, changes in food and commodity prices determine the priorities in this regard. According to the conclusion reached in the study, it is seen that the countries under review face a number of problems that will justify their economic security policies and strategies. It is understood that all three countries see themselves as inadequate in terms of critical minerals, continuity of supply chains and protection of critical technologies; in addition to these, the EU and Japan are significantly dependent on other countries for oil and natural gas supplies.

Extended Abstract

Aim: A country's economic security is a key element of economic development, sustainability, independence, and increased prosperity. Economic security has a multidimensional content that is addressed at the levels of individuals, states, non-state actors, and interstate relations. In this context, the concept carries different meanings for countries with varying socio-economic conditions and the problems/situations they face. On the other hand, the ideological attitudes and tendencies of political powers can also shape the meaning of the concept. However, economic security policies are generally shaped around factors such as energy supply security, dependency on critical goods and minerals,

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Atıf/Cite as: Delice, G. ve Kaya, H. İ. (2025). Ekonomik Güvenlik Politikalarında Yeni Trendler: ABD, Avrupa Birliği ve Japonya. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 9(1), 103-125. <https://doi.org/10.29216/ueip.1566376>

Bu makale, [Creative Commons Atıf \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) lisansının hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. / This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license.

ensuring the security of advanced technology products, preventing disruptions in supply chains, establishing critical information and communication sector infrastructures, regular operation of transportation and logistics networks, and reducing dependency on a few countries and products in trade.

Accurate assessment of economic security policies and strategies, and understanding which dangers and/or threats countries prioritize in their analyses, serve as a resource for policymakers. Therefore, the aim of this study is to examine the economic security strategies, policies, and institutional structures planned/implemented in developed countries through the examples of the USA, European Union, and Japan; to evaluate the motivations of these countries in forming their economic security agendas and the challenges they face and originate in this process.

Methods: The economic security strategies and policies of the countries discussed in the study are being reshaped according to the current geopolitical situation. In order to provide an in-depth analysis of these strategies, a qualitative research method, text/document analysis, was used; in this context, secondary sources were used as well as official documents on the subject.

Findings: According to the findings of the study, in the three examples examined; there is an effort to reduce external dependency on critical/strategic products, to have a say over natural resources, and to increase the ability to minimize external interventions in determining and implementing economic policies. The main driving force behind the integration of economy and national security in US foreign policy is the deepening strategic competition with China. Among the most complained about issues are the impact of low-cost Chinese imports on American manufacturing and China's technological advancements in catching up with the West. In the USA, although there are differences in general approaches and tactics, the discourse that "economic security is national security" now shapes the strategies of both Republican and Democratic administrations. While one of the driving forces of the new era economic security policy in the USA is the China factor, another important dimension is related to cybersecurity and infrastructure issues. The US risk mitigation policy is primarily based on export controls and screening and approval procedures for domestic and foreign investments. There are assessments that the United States needs to improve its ability to act in harmony with key allies and partners in order to achieve successful results in this regard. Due to concerns about economic security, the EU, transitioning to a new form of international economic and political engagement is conducting studies on what will happen in the coming period and taking steps to rebalance its position in the global economy, without assurance that other countries will continue to adhere to the rules of the multilateral trading system. While trying to preserve the benefits of interdependence with the rest of the world, the Union is working on policies that will promote change. Global geopolitical tensions in the European Union have given rise to the development of economic security strategies. Due to the increase in geopolitical tensions worldwide and growing trade and investment restrictions, the Economic Security Strategy was adopted at the Union level in June 2023. Within this framework, a strategic autonomy goal has been set, which includes maintaining a favourable environment for investment and trade, and securing the supply of critical resources and microprocessors. This strategy has three pillars: supporting the competitive structure, protecting Union countries from economic security risks, and increasing cooperation with countries sharing similar concerns on economic security issues. On the other hand, like the US, the EU also feels the necessity to determine its strategies by considering the China factor. Although Japan is a country with relatively less weight in the world economy compared to the US and EU, it is one of the countries most affected by economic dangers and threats due to its complex economic relations with China. The main factors contributing to the development of Japan's economic security agenda are China's steps towards becoming a global power, developments in the Indo-Pacific region, and changes in the nature of advanced technologies.

Conclusion: When we evaluate the common aspects of the examined examples, it is seen that some of the steps taken by the US, EU, and Japan aim at the same goal of identifying factors that may cause instability. In this context, it has been concluded that the steps taken show unity in reducing dependence on critical goods and minerals, ensuring energy supply security, maintaining uninterrupted supply chains, ensuring regular operation of transportation and logistics networks, eliminating leaks in technological areas, and ensuring the continuation of their technological leadership.

1. Giriş

Soğuk Savaş'ın ardından oluşan tek kutuplu küresel sistem 21. yüzyılın başlarında değişmeye başlamış ve özellikle ekonomik anlamda Çin, ABD'nin karşısına küresel rakip olarak çıkmış ve yeni bir jeopolitik gerçeklik oluşmuştur. Bu durumda sistemin üzerine inşa edildiği küresel ekonomik ve finansal

ilişkiler farklı bir bağlamda biçimlenmeye başlamıştır. Dünya ekonomisinde bir yandan bölgesel entegrasyonların yaygınlaştığı, diğer yandan küreselleşmenin devam ettiği, ülkelerin karşılıklı bağımlılıklarının derinleştiği bir süreç yaşanmaya başlanmıştır; bu süreç küresel ve uluslararası nitelikteki tehditlerin artışı da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede ekonomik güvenlik tehditlerine ilişkin sorunlar güvenlik konuları içerisinde önemli bir yer edinmiş; yaşanan gelişmeler ulusal güvenlik ve ekonomi politikalarının iç içe geçmesine yol açmıştır..

Bir ülkenin ekonomik güvenliği, ekonomik kalkınmanın, sürdürülebilirliğin, bağımsızlığın ve refah artışının kilit unsuru konumundadır. Ekonomik güvenlik politika ve stratejileri şekillendirilirken, bu güvenliğe yönelik tehditlerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir; ekonomik güvenliğe ilişkin analizlerde tehditlerin kabul edilebilir düzeylerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, gelişmiş ülkelerin ekonomik güvenlik stratejileri, politikaları ve kurumsal yapıları; bunların ulusal, bölgesel ve küresel etkileri; ekonomik güvenlik gündemlerini oluşturmadaki motivasyonları ve bu süreçte karşılaştıkları ve kaynaklık ettikleri zorlukların incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede çalışmada, güvenlik konsepti içerisinde ayrı bir konu haline gelmiş olan ekonomik güvenlik olgusunun devlet ve devletlerarası boyutu inceleme konusu yapılmış ve bu bağlamda küresel ekonomik sisteme yön veren ülkelerin pozisyonları üzerinden değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın temel sorusu, son dönemde oluşan yeni ekonomik, teknolojik ve jeopolitik gerçekliklerin gelişmiş ülkelerin ekonomik güvenlik politika ve stratejileri üzerindeki etkilerinin neler olduğu şeklinde belirlenmiştir. Bu sorunun cevabı ülkelerin mevcut düzendeki tehdit algılarının belirlenmesi ve bu tehditleri bertaraf etmek için atabilecekleri adımların tespiti açısından önem arz etmektedir. İnceleme konusu yapılan ülkelerin mevcut tehdit algılarının anlaşılması, henüz ekonomik güvenliğe dair bir yaklaşım/strateji geliştirememiş ülkelerin politika yapıcılara yol gösterici olabilecektir. Çalışmada küresel ekonomik sisteme yön veren ülkeler olarak ABD, Avrupa Birliği (AB) ve Japonya ele alınmıştır. Bu ülkelerin seçilmesinde ABD'nin özellikle Trump'ın ilk başkanlık döneminde ekonomik güvenliği ulusal güvenliğin tamamlayıcı bir yönü olarak görmesi, Japonya'nın Ekonomik Güvenlik Yasası çıkarması ve AB'nin bu gelişmeleri takiben Ekonomik Güvenlik Stratejisi belirlemesi etkili olmuştur. Söz konusu ülkelerin yükselen Çin etkisinden en fazla etkilenen ve buna göre zaman zaman ortak pozisyon alan ülkeler olması, tedarik zinciri bakımından Çin'e ciddi anlamda bağlı/kırılğan bir yapıya sahip olmaları da dikkate alınmıştır. Bu ülkelerin güvenliğe yönelik stratejilerinde benzer birçok husus bulunmakta olup, teknoloji sızıntısı, kritik mineral ihtiyacı, enerji dönüşümü siber güvenlik ve altyapıya yönelik ortak kaygılar söz konusudur. Çalışmada bu üç örneğin ortak ve farklı yönlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Ekonomik güvenlik alanı güçlü teorik temelleri olan ayrı bir disiplin olmaktan ziyade güvenlik konsepti içerisinde ekonomi politik bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Güvenlik kavramının ulusal ve uluslararası olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Uluslararası boyutunda küresel ve bölgesel güvenlik bileşenleri yer alırken; ulusal boyutu, devlet, kamu ve özel (kurum ve birey) güvenlik bileşenlerinden oluşmaktadır (Kremer-Matyškevič ve Černius, 2019: 79). Güvenlik kavramı makro ölçekte (Asya yaklaşımı) ele alındığında, askeri, ekonomik, enerji, çevre vb. boyutlarının ayrı ayrı ele alınması gerekir. Bu anlamda ekonomik güvenliği kritik değerler kullanarak ölçmeye çalışan Rus Okulu ve Profesör Lino Briguglio tarafından geliştirilen yaklaşım öne çıkmaktadır. Konu mikro ölçekte (Anglo-Sakson yaklaşımı) ele alındığında, bireyler ve firmalar açısından sürekli ödeme gücü, öngörülebilir nakit akışı, insan sermayesinin verimli kullanımı gibi hususlar öne çıkmaktadır (Rima ve Munteanu, 2015).

İlgili literatürde konu esas olarak kavramsal düzeyde ele alınmıştır (Bkz. Đimađius ve Vilpiđauskas, 2005; Golea ve Hideg, 2022; Jazwiński, 2023; Shigeaki, 2022). Çalışmaların ağırlıklı olarak mikro ölçekte ele alındığı ve bu bağlamda bireylerin güvenliği üzerinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir¹. Konuyu ulusal ekonomik güvenlik kavramı etrafında inceleyen çalışmalarda yakın zamanlarda bir artış söz konusu olmuştur. Sviderské (2014), konuyu sürdürülebilirlik bağlamında ele almış; tehditler üzerinden konuyu ele alan bazı çalışmalarda, nükleer güç, insan hakları ihlalleri, uluslararası hukuk ihlalleri (Jakobs ve Nagan, 2012); uluslararası göç hareketleri (Papadopoulos, 2011) ekonomik güvenliğine yönelik önemli tehditler olarak sıralanmıştır (Aktaran, Kremer-Matyškevič ve Černius, 2019: 85). Bazı çalışmalarda teknolojik gelişme ile ekonomik güvenlik ilişkisi incelenmiş (Ilyash vd. 2022; Shtangret vd. 2021; Kazeki, 2022); enerji bağımlılığı ve ekonomik güvenlik ilişkisi de önemli inceleme alanları arasında yer almış (Ozturk, 2013; Banna vd. 2023; Cahill, Nakano ve Irie, 2024; Metcalf, 2013; Sklaraw, 2023); diğer bazı çalışmalarda ise, ekonomik güvenlik göstergeleri üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır (Stankevičienė, Sviderské, ve Miečinskienė, 2013; Karanina ve Loginov, 2017; Narboy, Faridakhon ve Shakhzod, 2021; Sunduk vd. 2021; Mityakov vd. 2023).

¹Bu konuda yapılan çalışmalar için bkz. Kremer-Matyškevič ve Černius, 2019: 93.

Literatürde tekil ülke (Adhikari, 2024; Ciuriak ve Goff, 2021; Katsos, 2018; Kilcrease, 2024; Koyu vd 2022; METI, 2023; Fabry vd. 2024; Wong, 2023; Haggard, 2023) veya bölge (Bown, 2024; Chimits vd. 2024; Guinea, ve Sharma, 2023; Mccaffrey ve Poitiers, 2024; Pisani-Ferry, Weder di Mauro ve Zettelmeyer, 2024) düzeyinde çalışmalarda bir artış olmakla birlikte, gelişmiş ülkeleri karşılaştırmalı bir perspektiften ele alan çalışmalar henüz yeterli düzeyde değildir. Bu çerçevede bu çalışmanın literatürde bu boşluğun doldurulmasına katkı yapması beklenmektedir.

Çalışmada ele alınan ülkelerin ekonomik güvenlik strateji ve politikalarının henüz yeni şekillenmesi nedeniyle, bu stratejilerin derinlikli bir analizini sunabilmek için nitel araştırma yöntemlerinden metin/doküman analizi kullanılmış; konuyla ilgili resmi dokümanların yanı sıra ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. İlk olarak konu kavramsal boyutuyla ele alınmış, bu bağlamda ekonomik güvenliğe yönelik tehditler incelenmiştir. Daha sonra küresel ekonomik sistemde hakim konumdaki gelişmiş ülkeler olarak, ABD, Avrupa Birliği (AB) ve Japonya örnekleri üzerinden ekonomik güvenlik strateji ve politikalarındaki yeni trendler değerlendirme konusu yapılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

“Güvenlik” terimi tehlikelerden ve/veya tehditlerden uzak olma durumunu ifade etmektedir. Geçmişte ulusal güvenlik konusu, askeri saldırılara karşı savunma yeteneği ile ilgili bir olgu olarak görülürken, günümüzde ekonomik boyutuyla daha fazla gündem olmaya başlamıştır (Komorowski, 2018: 49). Ulusal güvenlik kavramı, benimsenen yaklaşıma ve ideolojiye (düşünce okuluna) bağlı olarak farklı şekillerde tanımlanmıştır. Soğuk Savaş döneminde güvenlik konusunda, çoğunlukla ulusal savunma segmentine (askeri güvenlik ve bir dereceye kadar da siyasi/ideolojik güvenlik) odaklanan dar kapsamlı bir görüş hakimdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra küreselleşme olgusu (özellikle ekonomik alanda) demokratik değerlerin yaygınlaşmasına, ekonomileri demokratik değerlerin içeriğine dayalı belli bir örgütlenme/işleyiş biçimine kaymasına yol açmıştır (Golea ve Hideg, 2022: 529).

Ekonomik güvenlik, ulusal güvenlik ve refah kavramları birbirini tamamlayıcı nitelikteki farklı politika alanlarını ifade etmektedir. Bu anlamda ekonomik güvenliğin kapsamlı bir tanımını yapmak zor gözükmemektedir. Nitekim ekonomik güvenlik anlayışı, ekonomi teorisinde de nispeten yeni bir olgu olarak incelenmektedir. Kavramın tanımı ekonominin büyüklüğüne, yerel çıkar gruplarına ve strateji çıkarlara bağlı olarak da değişiklik göstermektedir. Ekonomik güvenliğin politikalarının etkinliği ve sonuçları ancak belirli önlemlerin bağlama özgü incelenmesiyle tam olarak değerlendirilebilir (Fabry vd., 2024: 5). Bireysel anlamda ekonomik güvenlik, bireyin hem mevcut hem de gelecekteki temel ihtiyaç ve isteklerini karşılayabileceğinden nispeten emin olduğu bir ruh hali veya refah duygusu olarak tanımlanabilir. Ulusal düzeyde ise, ulusal ekonomik sistemin verimli bir şekilde işleyişini sağlayan gelişmişlik durumu olarak ele alınmaktadır. Bir diğer tanımda ekonomik güvenliğin, ekonominin kesintisiz işleyişi, yani temel gelişmişlik göstergelerinin sürdürülmesi ve diğer ülke ekonomiler ile karşılaştırmalı dengenin sağlanması ile ilgili olduğu vurgulanmaktadır (Komorowski, 2018: 50).

Genel bir perspektiften bakıldığında ekonomik güvenlik, ekonominin işleyişinin ve gelişiminin, ekonomik çıkar ve hedeflerin gerçekleşmesinin kesinlik durumu olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımda yer alan güvenlik durumu, ekonomik istikrar, sosyo-ekonomik kalkınma ve ekonomik büyüme için koşulların yaratılması, ekonomide yüksek düzeyde yenilik yapılması, kurumların etkin işleyişi, insan sermayesi ve sosyal sermaye de dahil olmak üzere ekonomik kaynakların etkin kullanımıyla birlikte ele alınır (Jazwiński, 2023: 77).

Küreselleşme, devletlerarasında benzeri görülmemiş düzeyde bir bağlantı ve karşılıklı bağımlılık üretmiştir. 21. yüzyılda bireylerin, malların ve teknolojinin hareketinde dramatik bir artış görülmüş, bu da bir yandan insanların yaşam kalitesini kolaylaştırırken diğer yandan ulusal güvenliğe yönelik geleneksel olmayan tehditlerin risklerini artırmıştır (Adhikari, 2024: 40). Tarihsel olarak ekonomik güvenlik konusu genellikle büyük ekonomik şokların ardından ilgi odağı olmuştur. Ekonomi politikasının güvenlik boyutunun olması fikri Alman iktisatçılar tarafından 1900 gibi erken bir tarihte tartışılmış ve o günün büyük güçlerinin rekabeti bağlamında 1930'larda ve 1940'larda yeniden ilgi görmeye başlamıştır. Büyük Buhran döneminde ABD'de, esas olarak işsizlik ve vatandaşların ekonomik çıkarlarının korunmasıyla ilgilenen Federal Ekonomik Güvenlik Komitesi kurulmuştur. Savaşlar ve ekonomik/finansal krizler konuya yönelik ilginin arttığı zaman dilimleri olmuş ve farklı ülkelerde farklı boyutlarıyla ekonomik güvenlik gündemleri oluşmuştur. 1970'lerdeki petrol şoklarında, 2008 küresel finans krizinde, 2019 COVID-19 salgınında ve birçok başka bağlamda ekonomik güvenlikle ilgili hususlar yoğun bir şekilde gündeme gelmiştir. Özellikle COVID-19 salgını, büyük ölçekli bir ekonomik krize yol açması nedeniyle ekonomik güvenlik tartışmalarına önemli bir ivme kazandırmıştır (Ciuriak ve Goff, 2021: 3; Mityakov vd., 2023: 209, 210).

Ekonomik güvenlik kavramı çok boyutlu olup, koşulları ve karşı karşıya kaldıkları sorunları/durumları farklı olan ülkeler için farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu nedenle ekonomik güvenliğin temel unsurlarının tanımı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Kavram ekonomik, finansal, sosyal, politik, çevresel koşullarla doğrudan ilişkili olup, devletin uzun vadeli çıkarlarının dikkate alınmasını, belirli bir ekonomik ve sosyal gelecek vizyonunu ve belirli alanlarda dönüşümleri gerektirmektedir (Jaźwiński, 2023: 78). Geleneksel ulusal güvenlik kavramları, fiziksel, silahlı bir saldırıyı caydırabilecek veya püskürtebilecek silahlı kuvvetleri ve kolektif güvenliği sağlayan ittifaklar yoluyla devletin egemenliğini ve halkının yaşam güvenliğini savunma yeteneğini vurgulamaktadır. Bu durumda ekonomik kapasite savunma kapasitesinin temelini oluşturmaktadır. Dış şoklara dayanacak ve jeopolitik çıkarları uzun vadede koruyacak ekonomik güvenlik önlemleri arasında, ulusal inovasyon kapasitesinin güçlendirilmesi, kritik teknolojilere yatırım yapılması, tedarik zincirlerinin çeşitlendirilmesi, yerli üretim yeteneklerinin geliştirilmesi, güvenilir pazar erişimi ve ithalat kaynakları için stratejik uluslararası ortaklıklar kurulması yer almaktadır. Bu tür önlemler, bir ülkenin uluslararası sistemdeki göreceli gücüne göre şekillenmektedir. Bu çerçevede günümüzün ekonomik güvenlik anlayışında özellikle iki özellik dikkat çekmektedir. Bir taraftan, bilim ve teknoloji politikasındaki güvenlik boyutu, askeri ve çift kullanımlı malların ötesinde, daha genel olarak yeniliğe doğru genişlemekte; diğer taraftan, karşılıklı bağımlılık riski, kavramı tedarik zincirlerini ele alacak şekilde güncellenmektedir (Ciuriak ve Goff, 2021: 3; Fabry vd., 2024: 4).

Ekonomik güvenlik olgusunun incelenmesinde iki farklı analiz düzeyi bulunmaktadır. Birincisi, küresel, devlet ve devletlerarası düzeyleri içermekte iken; ikinci analiz düzeyi devlet dışı aktörlerin (kurumlar, bölgeler, şirketler, bireyler) güvenliğini ihtiva etmektedir. Uluslararası ilişkiler bağlamında konu genellikle uluslararası sistem-ulusal devlet, ulusal devlet-bürokrasi ve bürokrasi-birey olmak üzere üç farklı düzeyde analiz edilmektedir. Ekonomik güvenlik konularıyla bağlantılı gerilimler de bu düzeylerde ortaya çıkmaktadır. Makro ölçekte devlet ile bireye veya şirketlere yönelik ekonomik güvenlik yaklaşımları doğası gereği farklılık arz etmektedir. Bir devletin diğer devletleri ve politikalarını etkilemek için kullandığı ekonomik araçlar dikkate alındığında, ekonomik güvenlik, ekonomik araçları bir silah olarak kullanan diğer ülkelerin yaptırımlarından ve politikalarından bağımsız hareket edebilme kabiliyeti olarak değerlendirilebilir. Uluslararası ekonomik ilişkilerde ulus devletler başlıca aktör olarak görülse de, diğer aktörlerin de ekonomik güvenliğe tehdit oluşturabileceği dikkate alınmalıdır. Bu tür tehditler çıkar gruplarından, devlet dışı örgütlerden veya bireylerden gelebilir. Bu faktörleri yeterince değerlendirmek için, bireylerin ve çıkar gruplarının motivasyonları analiz edilmelidir. Ekonomik güvenlik ile ilgili bir diğer yaklaşım, toplum ve bireylerin yaşam koşulları ile ilgilidir. Bu yaklaşımda bireylerin yaşam standartlarına yönelik vurgu öne çıkmaktadır. Buna göre ekonomik güvenlik, bireylere ve ailelere hayatlarını sağlıklı ve yeter düzeyde sürdürebilecekleri kaynakların istikrarlı ve sürekli bir biçimde sunulması anlamını taşımaktadır. Bireyin ekonomik güvenliği konusunda ise, istihdam ve gelir güvenliği, iş güvenliği, temsil güvenliği gibi konular ön plana çıkmaktadır (Đimađius ve Vilpiđauskas, 2005: 253; 266; Mesjasz, 2008: 126-143, Sümer, 2022).

Ekonomik güvenlik politikalarının kısa ve uzun vadeli hedeflerini birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bazı önlemler, bir salgın sırasında tıbbi malzeme sağlanması veya savaş sırasında silahlanma gibi krizlere veya ortaya çıkan tehditlere anında müdahale etmeye odaklanan kısa vadeli bir bakış açısına göre işlerlik kazanır. Bu durum, tedarik zincirlerinin dayanıklılığını sağlamak ve ekonomik baskı veya piyasa aksaklıklarından kaynaklanan acil riskleri azaltmak için hızlı ve tepkisel önlemler gerektirir. Bu önlemlerin kısa vadede ekonomik istikrar üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir (Fabry vd, 2024: 5). Diğer taraftan bu süreçte, geleneksel anlamda tehdit olarak kabul edilen bazı riskler ağırlığını kaybederken, diğerleri (örneğin enerji sektörüyle ilgili olanlar) önemli ölçüde artmaktadır (Jaźwiński, 2023: 79).

Ekonomik güvenlik derecesinin ölçümünde, uluslararası deneyimler ve incelenen devletlerin deneyimleri esas alınarak hesaplanan göstergelerin eşik değerlerinin gerçekleşen değerler ile karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, kamu politikası ve güvenlik politikasının en önemli işlevi, erken uyarı sistemi oluşturulması ve tehditlerin belirlenmesidir. Etkili ekonomik güvenlik sisteminin oluşturulması, ulusal ekonomik çıkarlara yönelik tehditlerin zamanında tespit edilmesini ve bir bütün olarak sosyo-ekonomik sistemin zarar görmesini önlemeyi mümkün kılar. Ancak göstergelerin bileşimi, kullanılan eşik değerler ve yapılan değerlendirmeler büyük ölçüde farklılık göstermektedir (Jaźwiński, 2023: 79; Orlova vd., 2016: 1702).

Ekonomik güvenlik tanımları ve yaklaşımları incelendiğinde net olarak kabul görmüş bir yaklaşım bulunmamakla birlikte verilen tanımların bir takım ortak noktalarının ve bakış açılarının ortaya çıktığı görülmektedir. Her şeyden önce ekonomik güvenlik, bireyler, kurumlar ve ülke bazında farklı değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Benimsenen ekonomik sisteme göre değişkenlik göstermektedir. Diğer taraftan ekonomik güvenlik konsepti Soğuk Savaş öncesi ve sonrasında farklı önem derecesine haiz olmuştur. Bir ülkenin ekonomik büyüklüğü, ülkede bulunan çıkar gruplarının gücü ve çeşitliliği ile

ülkenin kısa ve uzun vadeli stratejik hedefleri ekonomik güvenliğe yönelik yaklaşımlar üzerinde etkili parametreler olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik güvenliğin tehdit altında olmaması, ülke ekonomisinin verimli işleyen bir yapıya sahip olmasına; sürdürülebilir ve kesintisiz bir sisteminin bulunmasına; ticaret ortakları ile karşılaştırmalı dengeye ulaşmasına; ekonomik büyüme için gerekli koşulların varlığına; tehditleri tespit ve bertaraf edecek sistemik gücünün olmasına; ekonomik kapasitesinin kullanımını zaafa uğratacak durumlara karşı refleksinin güçlü olmasına; bağımsız (iç ve dış çıkar odaklarından) karar alabilecek kurumsal yapı ve mekanizmaların varlığına; doğal kaynakları üzerinde hakimiyet kurabilme yeteneğine ve ihtiyaç duyduğu kaynakları kesintisiz tedarik edebilme gücüne sahip olmasına; kritik sektörleri dış etkilerden muhafaza edebilme, iç ve dış baskılara karşı direnç gösterebilme, diğer ülkelerin ekonomiyi bir silah olarak kullanması durumunda yaptırımlara direnebilme ve bağımsız hareket edebilme gücüne; ülkenin uzun vadeli çıkarlarını koruyabilme vizyonuna sahip olabilmesine bağlıdır.

3. Küresel Sistemin Öncü Aktörlerinde Ekonomik Güvenlik Politikaları

Her ülkede ekonomi yönetiminin potansiyeli ve sınırlarına ilişkin bakış açısını şekillendiren farklı çıkar grupları, ticari stratejiler ve dış politikalar bulunmaktadır. Ekonomik güvenlik gündemleriyle ilgili olarak politika yapıcılar iki farklı grupta yer almaktadırlar. Bir tarafta dünyayı sıfır toplam bir rekabet alanı olarak gören güvenlik politikası topluluğu; diğer tarafta uluslararası işbölümünün pozitif etkilerine önem veren politika yapıcılar bulunmaktadır (Fabry vd., 2024: 3). Bununla birlikte, genel bir eğilim olarak teknolojik yetenekleri geliştirme, aşırı bağımlılık ve tedarik zincirlerinin bozulması risklerine karşı koruma gibi saiklerle yönlendirilen ekonomik güvenlik politikaları giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle Asya ve Avrupa'da hükümetler, jeopolitik rekabetin ortasında ekonomik karşılıklı bağımlılığın faydalarını en üst düzeye çıkarmak ve dezavantajlarını en aza indirmek için yeni ekonomi politikası araç setleri geliştirmektedirler (Solis, 2022). Yirmi birinci yüzyılın ikinci on yılının sonuna gelindiğinde Çin, Hindistan, Güneydoğu Asya ülkeleri ve Brezilya ekonomileri belirli alanlarda G7 ülkeleriyle rekabet edebilir duruma gelmiş; Rusya da dünyadaki eski konumunu yeniden kazanmaya başlamıştır. Bu durum küresel siyasi ve ekonomik sistemin yapısının kökten değişmesine giden yolu açmış gözükmektedir. Örneğin Şanghay İşbirliği Örgütü, BRICS, Avrasya Ekonomik Birliği gibi yeni uluslararası yapılanmaların yanı sıra yeni alternatif kalkınma kurumları da (Asya Altyapı Yatırım Bankası ve Yeni Kalkınma Bankası gibi) ortaya çıkmıştır (Dudin vd., 2018: 463). Özellikle COVID-19 Salgını, kritik malların güvenli bir şekilde tedarikine yönelik riskler ve küresel tedarik zincirlerindeki aksamalar da dahil olmak üzere ekonomik karşılıklı bağımlılığın kırılganlıklarının belirginleşmesine yol açmış ve bu durum, küresel çapta firmalar ve hükümetler tarafından konunun yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur (Ciuriak ve Goff, 2021: 2). Diğer taraftan, artan jeopolitik gerilimler küresel ticaret ağlarını, tedarik zincirlerini ve yatırım akımlarını etkilemeye devam etmektedir. Dijital teknolojilerin sundukları avantajlar ve ortaya çıkardıkları güvenlik açıkları da bu sürece eklenince, hükümetler ulusal güvenlik stratejilerinin ayrılmaz bileşenleri olarak ticaret ve yatırım kısıtlamalarını artırmaya başlamışlardır (Fabry vd., 2024: 2).

Çalışmanın bu kısmında küresel sistemin öncü ekonomik aktörlerinden ABD, Avrupa Birliği ve Japonya'da yakın zamanda yoğun bir şekilde gündeme gelen ekonomik güvenlik strateji ve politikaları değerlendirilecektir.

3.1. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD hükümeti ekonomik güvenliği tarihsel olarak bireysel vatandaşların bir sorunu olarak nitelendirmiş, ancak bu yaklaşım son dönemlerde terk edilmeye başlanmıştır. Ekonomik güvenlik uluslararası bir nitelik kazanırken, kapsamı da bireyden devlete doğru genişleme göstermiştir. Buna göre ABD'de ekonomik güvenliğin yeni biçimi, ulusun ekonomik istikrarını hedef alan yabancı tehditlerin tanımlanmasına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre ekonomik güvenlik, yabancı kuruluşların/devletlerin ülkenin ekonomisini bozmaya ve yıkmaya yönelik kasıtlı girişimlere karşı koruma yeteneği anlamını taşımaktadır. ABD'yi ekonomik güvenlik stratejisi üretmeye iten temel neden olarak Çin görülmektedir. Bu nedenle ekonomik güvenlik stratejisinin belirlenmesi zaruret haline gelmiştir. Bu anlamda ABD'nin ekonomi politikaları önemli ölçüde Çin'in attığı adımlar ve ekonomi politikalarına göre şekillenmektedir (Benson vd. 2024).

Özellikle son on yılda, ülkelerin ekonomik güvenlik politikalarını belirledikleri jeopolitik arka plan önemli ölçüde değişim geçirmiştir. 1990'lı ve 2000'li yıllarda ekonomiler önemli ölçüde bütünleşme sürecine girmişlerdi. Bu süreçte yaşanan ulusal, bölgesel ve küresel nitelikli krizler ve giderek şiddetlenen jeopolitik gerilimler ekonomik entegrasyon ile ulusal güvenlik arasında zaman zaman tercih yapılması zorunluluğunu doğurmuştur. Fabry vd. 'ne (2024) göre ABD'de bu bağlamda yakın zamanlarda öne çıkan ekonomik güvenlik politikalarının itici güçlerinden birisi Çin faktörüyken, diğeri küreselleşmenin ve ABD hükümetinin ekonomideki rolünün ve son otuz yılı belirleyen neo-liberal politikalara yönelik sorgulamaların artmasıdır. Bu bakış açısına göre ekonomik etkilerin yayılması,

küreselleşmenin ivme kazanması ile birlikte genişleme göstermiştir. Dünya ekonomisinin entegrasyonun artması bir ülkede yaşanan krizin az veya çok birçok ekonomiyi etkileme gücünü arttırmaktadır. ABD bakımından Soğuk Savaş sonrası jeopolitik tehdidin boyutunun ve yönünün değişmesi de bu sürecin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

ABD ekonomik güvenliğinin bir diğer önemli boyutu siber güvenlik ve altyapı konularıyla ilgilidir. Büyük güçlerin rekabetinin uluslararası sistemde yeniden ortaya çıkışı, ABD'yi Sovyetler Birliği ile karşı karşıya getiren ve dünyayı iki karşıt kampa bölen Soğuk Savaş döneminden tamamen farklıdır. Yeni dönemin öne çıkan özelliklerinden birisi, ABD-Çin ilişkilerinde uzun bir ekonomik entegrasyon sürecinin ardından yaşanan keskin ve hızlı bozulma ve Çin'in küresel tedarik zincirlerinde merkezi bir ülke konumuna yükselmesidir. Buna bağlı olarak ortaya çıkan bir diğer özellik, çok boyutlu ABD-Çin rekabetinde ekonomik hedeflerin ve ekonomik araçların merkezi bir konumda bulunmasıdır (Solis, 2022). Nitekim Soğuk Savaş döneminde ekonomi her ne kadar sürecin çok önemli bir parçası olsa da esas güç savaşı askeri alanda yaşanmıştır. Günümüzde ise Çin'in küresel düzende etkinlik ve liderlik arayışı ekonomik boyut üzerinden gerçekleşmektedir. Yani, ekonomik konular güvenlik stratejilerinde üst sıralara taşınmıştır.

ABD ve Çin ekonomik devletçilik konusunda köklü geleneklere sahiptirler. ABD, teknolojik ve jeopolitik gelişmeler karşısında Soğuk Savaş araçlarını yeniden kullanıma sokma çabasına girmiştir. Çin ise, kalkınma odaklı bir ekonomi politikasından güvenlik odaklı bir gündeme geçmiştir. Japonya'nın Çin ile olan bölgesel anlaşmazlığı çerçevesinde 2010'dan bu yana tedarik zincirlerinde esneklik sağlama ve ekonomik güvenliğin kurumsallaşması yönünde adımları bulunmaktadır (Fabry vd., 2024: 1-2). Çin, ABD için en önemli jeopolitik risk olarak değerlendirilmektedir. ABD dış politikasında ekonomi ve ulusal güvenliğin birleştirilmesinin ardındaki ana itici güç, Çin ile derinleşen stratejik rekabettir. En fazla şikâyet edilen konular arasında, düşük maliyetli Çin ithalatının Amerikan imalat sanayi üzerindeki etkisi ve Çin'in Batı'ya yetişmek için teknolojik alanda yaptığı atılımlar öne çıkmaktadır (Solis, 2022). Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in belirttiği gibi, "Çin, hem uluslararası düzeni yeniden şekillendirme niyetine hem de bunu yapacak ekonomik, diplomatik, askeri ve teknolojik güce sahip tek ülkedir" (Aktaran: Kılcrease, 2024: 3). Çin'de de uzun süredir ulusal güvenlik kavramına ekonomiyle ilgili tehditleri dahil edilmekte olup, 14. Beş Yıllık Ekonomi Planı'nda ulusal ekonomik güvenliğe ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Bu bağlamda tarım, enerji, teknoloji ve sanayide kendi kendine yeterliliğin artırılmasına; tedarik zincirlerinin güvence altına alınmasına ve teknolojik rekabet gücünün artırılmasına özel bir vurgu yapıldığı görülmektedir (Ciuriak ve Goff, 2021: 2).

ABD ile Çin arasında 2018'de başlayan ve ticaret açıklarının kaynaklık ettiği ticaret savaşı uluslararası ilişkilerde önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. İki büyük ekonomik güç olarak, ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı küresel ekonomi için önemli komplikasyonlara yol açmaktadır. Artan jeopolitik gerginliklerin, diğer ülkeleri küresel ekonomik gücün iki alanı arasında seçim yapmaya zorladığından dünya için yeni bir soğuk savaş tetikleyebileceği düşünülmektedir (Parsapour, 2024).

ABD Savunma Bakanlığı ekonomik güvenliği, ABD'nin ekonomik çıkarlarını koruma ve geliştirme, uluslararası ilişkileri Amerika'nın çıkarlarına göre şekillendirme ve ekonomik olmayan zorluklarla mücadele etmek için maddi kaynaklara sahip olma yeteneği olarak tanımlamaktadır (Katsos, 2018: 103). Bu bağlamda ekonomik güvenlik, ülkenin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli fonun bulunması, istikrarlı ve sürdürülebilir bir ekonomik ilişkiler sistemi ve ulusal çıkarların korunmasına yönelik mekanizmaları ifade etmektedir (Dudin vd., 2018: 462). Genel yaklaşım ve taktiklerinde farklılıklar olsa da, "ekonomik güvenlik ulusal güvenliktir" söylemi artık hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat yönetimlerin stratejilerini şekillendirmektedir. Bu ilke ilk olarak 2017 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ortaya çıkmış, 2021 Geçici Ulusal Güvenlik Stratejik Rehberinde bu durum hem Çin ile rekabet hem de Amerikan orta sınıfının genişletilmesi taahhüdü çerçevesinde yeniden vurgulanmıştır. 2022 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde "ekonomik güvenlik" terimi açıkça kullanılmamakla birlikte, otokrasilerle rekabetin yarattığı zorlukların belirlenmesi, gelişmiş bir inovasyon ekonomisinin sürdürülmesi, ticaret ve teknoloji ile ilgili süreçlerin ve kuralların şekillendirilmesi için teknolojik olarak gelişmiş müttefik demokrasilerle işbirliği ve güvenlik için temel önceliklerin belirlenmesi çağrısı yapılmıştır (Solis, 2022). ABD'nin ekonomik güvenlik yaklaşımında temel olarak uluslararası sistemin ABD'nin çıkarlarına göre dizayn edebilme gücünün devamının yattığı düşünülmektedir. Bu durumun siyasi yelpazenin tüm kesimleri tarafından kabul görmesi ekonomik güvenliğe duyulan hassasiyetin göstergesidir. Nitekim son dönemlerde Çin'in artan ekonomik gücü ve Çin'e yönelik tehdit algısı bu durumun temel sebebini oluşturmaktadır.

Kasım 2017'de Trump Yönetimi'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ekonomik güvenlik ulusal güvenliğin bir unsuru olarak tanımlanmış ve Amerikan gücü ve nüfuzu için ekonomik canlılık, büyüme ve refahın mutlaka gerekli olduğu vurgulanmıştır. İç Güvenlik Bakanlığı'nın ekonomik güvenlik perspektifinde; malların, hizmetlerin, insanların, sermayenin, bilginin ve teknolojinin sınırlar arası akışına artan bağımlılığa yapılan vurgu dikkat çekicidir. Ekonomik güvenlik yelpazesinin bir ucundan bakıldığında, ABD bazı ülkeleri "en çok tercih edilen ülke" veya "kalıcı normal ekonomik ilişki"

statüsünde tanımlamakta ve onlarla işbirliği yapmaktadır (Fabry vd., 2024: 7-8; Katsos, 2018: 103). ABD Ekonomik Güvenlik Alt Komitesi'nin 2020 raporunda Rusya ve Çin, Ekonomik Güvenliğe Yönelik Büyüyen Tehdit başlıklı ayrı bir bölümde yer almıştır. 2020 yılında Strateji, Politika ve Planlar Ofisi bünyesinde kurulan ABD Ticaret ve Ekonomik Güvenlik Bölümü, ekonomik güvenliği çeşitli kritik alanlara göre analiz etmiştir. İç Güvenlik Bakanlığı'nın da vurgu yaptığı bu alanlar; üretim, endüstriyel güvenlik ve dayanıklılık, telekomünikasyon, siber güvenlik ve veri koruma, fikri mülkiyet hakları, insanların ve ürünlerin taşınması, yeni teknolojilerin araştırılması ve geliştirilmesi, konumlandırma, navigasyon ve senkronizasyon altyapısı, elektrik dağıtımı ve depolanması, sağlık ve ilaç, gıda ve tarım olarak belirlenmiştir (Karanina ve Lobanov, 2024; Jazwiński, 2023: 78)². Hâlihazırda ABD'de ekonomik güvenlik politikalarına ilişkin sağlıklı değerlendirmeler yapacak kurumsal düzenlemeler bulunmamaktadır. Hazine Bakanlığı, yaptırım programlarının ekonomik etkilerini değerlendirmek üzere bir ofis kurmuş olsa da, diğer ekonomik güvenlik araçlarına yönelik benzer yapılar oluşturulmamıştır (Kilcrease, 2024: 7). Buradan hareketle, ABD'nin ekonomik güvenliğe yönelik tehdit algısının doğası gereği ülkelere ve ekonomik alanlara göre farklılık arz ettiği sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca ABD her ne kadar ekonomik güvenliği ulusal güvenlik olarak görse de, buna yönelik yeterli kurumsal düzenlemeleri henüz hayata geçirmemiştir.

Ekonomik güvenlik önlemleri konusunda müttefiklerle koordinasyon ABD için önemli bir öncelik alanıdır. Bu anlamda AB, Japonya, Hindistan, Avustralya ve Güney Kore ile koordinasyon çalışmaları yürütülmektedir (Solís, 2022). Kilcrease'e göre (2024: 6), ABD'nin ekonomik güvenlik programlarının başarısı anahtar konumdaki müttefikleri ve ortaklarıyla uyumlu hareket etme kabiliyetine bağlıdır. Tek taraflı kontroller kısa vadede etkili olabilir ve bazı durumlarda ortakların ve müttefiklerin harekete geçmesini teşvik etmek için gerekli olabilir, ancak bu tür önlemlerin etkinliği zamanla azalacaktır. Büyük veriye, makine öğrenimine ve yapay zekâya dayalı teknolojilere hakim olma yarışı, küresel rekabet ortamını değiştirmiştir. Yapay zekâ, süper bilgisayarlar, biyoteknoloji ve mikroelektronik (özellikle entegre devreler) alanlarındaki hızlı gelişme, rakipleri geride bırakmak ve ekonomik güvenliğin yeni araçlarını kullanarak güvenlik açıklarına karşı düzeltme yapmak için güçlü bir ivme oluşturmuştur. Bu süreçte teknolojik rekabet gücünü koruma anlamında ulusal güvenliğin ekonomik temelleri, stratejik müzakerelerde merkezi bir konuma yükselmiştir (Ciuriak ve Goff, 2021: 3; Solís, 2022).

ABD'de ekonomik güvenlik hedeflerine ulaşmada önemli rol oynayan iki bakanlık Hazine Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı'dır. Hazine Bakanlığı, ABD ekonomik sistemine olan güveni koruma amacı doğrultusunda yasadışı faaliyetlerin finansmanı ve mali suçlarla mücadele etmekte; düşman kabul edilen ülkelere karşı ekonomik yaptırımlar uygulamakta; çok taraflı kalkınma bankalarına yardımcı olmakta; ticari ortaklarla ilişkileri güçlendirerek ABD'nin yararına olan ticaret anlaşmalarını müzakere etmektedir (Katsos, 2018: 104).

ABD'nin risk azaltma politikası ağırlıklı olarak ihracat kontrollerine ve yurtiçine ve yurtdışına yönelik yatırımlarda tarama ve onay prosedürlerine (screening) dayanmaktadır (Fabry vd., 2024: 10). Bu kapsamda ülkede, yasama, yürütme ve diplomatik çabalar aracılığıyla, ihracat kontrolleri, doğrudan yabancı yatırımların taranması, tedarik zinciri esnekliği ve sanayi politikası konularında yeni girişimler oluşturulmaya ve uygulanmaya başlanmış ve bu girişimler ekonomik güvenliğin ikiz mantığıyla (teşvik ve koruma) desteklenmiştir (Solís, 2022). ABD'nin bugün kullandığı ekonomik güvenlik araçlarının çoğu Soğuk Savaş'tan bu yana zaten mevcuttur. İhracat kontrol düzenlemeleri ve ABD Yabancı Yatırım Komitesi (CFIUS) 1970'lerden bu yana varlığını sürdürmektedir. Trump yönetimi, 1990'lar ve 2000'lerde önemli ölçüde atıl durumda olan araçları yeniden canlandırmıştır. Sürecin "teşvikler" tarafında sanayi politikası önlemleri, inovasyon ve araştırmaya yapılan yatırımlar, teknoloji standartlarının yaygınlaştırılmasına yönelik koordinasyon çalışmaları öne çıkarken; "koruma" tarafında, kritik teknoloji ve altyapıyı güvence altına alacak ve tedarik zincirlerinin dayanıklılığını artıracak savunma amaçlı bir araç seti geliştirilmeye çalışılmaktadır (Fabry vd., 2024: 7,8; Solís, 2022).

3.1.1. İhracat Kontrolleri

Geniş bir yelpazedeki ulusal güvenlik ve dış politika hedefleri doğrultusunda ABD'nin tercih ettiği politika araçlarından biri olan ihracat kontrolleri 1976 Silah İhracatı Kontrol Yasası, 1977 Uluslararası Acil Ekonomik Güçler Yasası ve 2018 İhracat Kontrolleri Reform Yasası aracılığıyla yönetilmektedir. Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna savaşının ardından ABD, diğer önlemlerin yanı sıra Rusya'ya teknoloji ürünleri tedarikini kesen geniş bir ekonomik yaptırım paketi oluşturmak için Avrupalı ve Asyalı müttefiklerini harekete geçirmiştir. Böylece bu enstrüman ABD dış politikasında, yalnızca Çin

²Çin açısından bakıldığında görüntü daha farklıdır. Çin, askeri ve istihbarat uygulamaları da dahil olmak üzere yarı iletkenlerin yalnızca küçük bir kısmını kendisi doğrudan tedarik edebilmekte; büyük bir kısmını ithal etmektedir (Fabry vd., 2024: 4).

bağlamında değil, diğer hedeflerin yanı sıra Rusya'ya yönelik yaptırım çabalarının desteklenmesi kapsamında da öncü bir rol oynamaya başlamıştır (Fabry vd., 2024: 10; Kilcrease, 2024: 7; Solis, 2022). Şubat 2024'te Ulusal Bilim ve Teknoloji Konseyi, 140 kategoriden oluşan kritik ve yeni gelişen teknolojilerin listesini yayınlamıştır. Bu liste bağlayıcı veya stratejik bir belge olmamakla birlikte, teknolojik liderliği güçlendirmeyi ve ulusal güvenliği garanti altına almayı amaçlayan çabalara destek sağlama amacına yöneliktir (Fabry vd., 2024: 10). Bu çabalar etrafında atılan bazı adımları Solis (2022) şu şekilde özetlemektedir: “Huawei Şirketi Trump yönetimi tarafından Mayıs 2019'da Varlık Listesi'ne alınmış, Amerikan şirketlerinin Huawei'ye mikroçip ve ekipman satabilmeleri için lisans almaları zorunlu hale getirilmiştir. Mayıs 2020'de ABD Ticaret Bakanlığı tarafından, Amerikan yazılımı veya ekipmanı kullanan yabancı firmaların ABD ihracat kontrollerine tabi olmasını zorunlu kılmak için Yabancı Ürün Doğrudan Kuralı'nda yeni düzenlemeler yapılmıştır. 7 Ekim 2022'de Ticaret Bakanlığı Sanayi ve Güvenlik Bürosu, Çin'e yapay zekâ ve süper bilgi işlem için yüksek kapasiteli çiplerin tedarikini kısıtlayacak karmaşık bir dizi ihracat kontrol kuralı yürürlüğe koymuştur. Kurallar belirli bir yarı iletken sınıfını hedef alsa da, geniş kapsamlı etkileri sözkonusudur. Bu gelişme aynı zamanda ABD'nin Çin ile teknoloji rekabetinin sınırlarını tek taraflı olarak belirleyip belirlemeyeceği veya ortak bir ihracat kontrolü yaklaşımı oluşturmak için müttefikleriyle anlaşma yapmayı başarıp başaramayacağı sorusunu da gündeme getirmektedir.”

Atılan bu adımların NATO Stratejik Konsepti (2022) ile paralellik sergilediği görülmektedir. Çin'in teknolojik ve endüstriyel sektörler ile stratejik malzemeler ve tedarik zincirlerini kontrol etme niyetinin görülmesi, bu adımların atılmasını ABD açısından zorunlu kılmaktadır. Ayrıca Rusya ile Çin arasında derinleşen stratejik ortaklık anlayışı beraberinde mevcut uluslararası düzene bir meydan okuma niteliği taşıdığı için Rusya'nın da yeniden hedef alındığı görülmektedir.

3.1.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Tarama ve Onay Prosedürlerinin (Screening) Sıklaştırılması

Yatırım kontrolleri, 1975'te oluşturulan ABD Yabancı Yatırım Komitesi (CFIUS) tarafından yürütülmektedir. 2023'te yatırım kontrollerinde ileri bir aşamaya geçilerek, belirli kritik teknolojilere yönelik ABD'nin yurt dışı yatırımlarının (özellikle belirli ülkelerde) kontrol altına alınmasına yönelik düzenlemeler gündeme gelmiştir (Fabry vd., 2024: 10). 2018 yılında çıkarılan Yabancı Yatırım Risklerini İnceleme Modernizasyonu Yasası ile ABD, içe doğru dolaysız yatırımlara ilişkin ulusal güvenlik incelemesinin kapsamını genişletmiş ve CFIUS, kritik teknolojiler, kritik altyapı ve kişisel verileri içeren sektörlerdeki kontrol gücü olmayan yatırımları incelemekle görevlendirilmiştir. Hükümet, ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırım projelerinin ABD'nin teknolojik liderliği, siber güvenliği ve kritik tedarik zincirlerinin dayanıklılığı üzerindeki etkisinin dikkate alınması çağrısında bulunmuştur. CFIUS'a yalnızca bireysel işlemlerin etkisini değil, aynı zamanda ulusal güvenlik riskiyle sonuçlanabilecek sektör yatırım eğilimlerini de dikkate alması yönünde talimat verilmiştir (Solis, 2022). Bir teknolojinin CFIUS amaçları açısından kritik bir teknoloji olarak kabul edilmesi için ihracat kontrol kurumları tarafından ABD ihracat kontrol listelerinden birinde tanımlanmış ve listelenmiş olması gerekmektedir. Daha yakın zamanlarda Çin'deki ABD yatırımlarının (yani dışarıya yönelik yatırımların) düzenlenip düzenlenmeyeceği ve nasıl düzenleneceği konusu da tartışılmaya başlanmıştır (Kilcrease, 2024: 13-16).

3.1.3. Tedarik Zinciri Esnekliği ve Sanayi Politikası

Küresel ekonomi COVID-19 salgını sürecinde arz yönlü kısıtlamaların (enerji, gıda, emek arzı, lojistik tedarik zinciri) olağandışı bir birleşimiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde ekonomik güvenlik politikaları açısından öne çıkan husus, kritik malların güvenilir ve sürekli bir şekilde tedarik edilmesi olmuştur (Ciuriak ve Goff, 2021: 5). Biden Yönetimi tarafından 2021 ortalarında potansiyel güvenlik açıklarını ve düzeltici önlemleri içeren bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda ABD merkezli çip üretiminin eksikliği ve Kuzeydoğu Asya'daki gelişmiş çip üretiminin aşırı yoğunlaşması konusunda uyarılara yer verilmiş; tedarik zinciri dayanıklılığını artırmak amacıyla destekler verilmesi ve Ar-Ge, yatırım teşvikleri ve insan sermayesi gelişimine yönelik yurt içi yatırımların artırılması çağrısında bulunulmuştur (Solis, 2022).

Biden Yönetimi, göreve geldiği ilk iki yılda hem sözleriyle hem de eylemleriyle bir “Modern Amerikan Endüstriyel Stratejisi” ortaya koymuştur. Bu stratejide ülkenin küresel rekabet gücünü artırmak ve ABD ulusal ve ekonomik güvenlik boşluklarını/zayıflıklarını gidermek için hem iç hem de dış politika hedefleri ve gerekçelerine yer verilmiş; tedarik zinciri zayıflıkları, jeopolitik çatışmalar, endüstriyel tabana yönelik endişeler ve iklim değişikliği hususlarına dikkat çekilmiştir. ABD'nin yeni sanayi stratejisi; yenilikçi teknolojilerin gelişiminin ve büyümesinin hızlanmasını amaçlarken aynı zamanda ABD üretim kapasitesini ve orta sınıfını yeniden inşa etmeye çalışan bir yörüngeye oturmakta ve bu durum bir takım eleştiri ve endişeleri de beraberinde getirmektedir. Nitekim hükümetin araçlarını, yatırım ve kalkınmayı kritik ulusal öncelikler olarak kabul edilen alanlarda aktif olarak kullanması, neo-liberal serbest piyasa mantığına aykırı düşmektedir. Bu nedenle ABD politikasındaki bu paradigma değişimi, endüstriyel

politikaların değerleri ve etkinlikleri hakkında tartışmalara yol açmaktadır (Reynolds, 2004:8, Acemoğlu, 2023).

2022'de ABD Kongresi'nde CHIPS ve Bilim Yasası kabul edilmiştir. 280 milyar dolarlık finansman tasarısı, ABD'nin teknolojik rekabet gücünü artırmayı ve Çin'den kaynaklanan zorlukların üstesinden gelmeye yardımcı olacak önlemler almayı amaçlamaktadır. Öne çıkan tedbirler arasında, ticari teknolojileri geliştirmek için Ulusal Bilim Vakfı'nda bir Teknoloji Direktörlüğü'nün kurulması ve Amerika Birleşik Devletleri'nde çip üretimini teşvik etmek için 52 milyar dolar tahsis edilmesi yer almaktadır (Solis, 2022). Diğer taraftan, tedarik zincirlerinin çeşitlendirilmesi girişimlerinin maliyetleri ve fiyatları artırarak, uluslararası düzeyde rekabet gücünün azalmasına yol açabileceği ve bunun da uzun vadede ekonomik büyüme, küresel güç ve nüfuz alanında gerilemeye sebebiyet verebileceğine yönelik kaygılar dile getirilmektedir (Fabry vd., 2024: 5). Sanayi politikalarını etkileyen ve içeren bir diğer önemli yasa Enflasyonu Düşürme Yasası'dır (IRA). ABD ile Çin arasında büyüyen rekabette ve temiz enerji geçişi için tedarik zincirleri konusundaki büyüyen endişenin bir yansıması olarak görülen bu yasa, Amerikan endüstriyel politikasının dönüşümünü işaret etmektedir. Bu kapsamda, düşük karbonlu elektrik projeleri ve stratejik dönüşüm teknolojilerinin tüm değer zincirlerinde üretim kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Defard, 2023: 5-6). Her iki yasanın da kaliteli işlerin yaratılmasını teşvik eden ve yatırımı son birkaç on yılda ekonomik olarak "geride bırakılmış" alanlara yönlendirmek için uygulandığı düşünülmektedir. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu yasalar (Altyapı Yatırım ve İş Yasası ile birlikte), ekonomi politikalarında dikkate değer bir değişimi ve endüstriyel politikaların benimsenmesini temsil etmektedir. Bu bağlamda ABD, endüstriyel strateji aracılığıyla ulusal ve ekonomik güvenliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır. (Reynolds, 2004: 9-14).

ABD'de oluşan mevcut sistemin yeniden değerlendirilmesi ve sistemin ekonomik açıdan ortaya çıkan güvenlik açıklarını tespit edilmesi gündemi diğer ülkelerde de farkındalığın oluşmasına neden olmuştur. Bu anlamda AB, bölgesel düzeyde oluşan zaafların ülkelerin ekonomik güvenliğine ve dayanıklılığına yönelik tehditleri önemli bir gündem maddesi yapan bir diğer örnek olarak dikkat çekmektedir.

3.2. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Birliği'nde güvenlik konusunun üye devletlerin yetkisinde olması, Birliğin küresel olumsuzluklardan korunmak için daha iyi araçlar geliştirmesini gerektirdiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, jeopolitik gerilimlerin dünya çapında artması ve artan ticaret/yatırım kısıtlamaları nedeniyle, Haziran 2023'te bir Ekonomik Güvenlik Stratejisi kabul edilmiştir. Bu girişim doğru yönde atılmış bir adım olmakla birlikte, yeterli gözükmemekte; Avrupa yönetişim yapılarının ve ortak risk değerlendirmelerinin olmayışı bu anlamda önemli bir kurumsal eksiklik olarak görülmektedir. Birliğin hem üye ülkeleri hem de iş dünyasını kapsayan daha dinamik, duyarlı ve kapsayıcı bir altyapı kurması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Fabry vd., 2024: 1-2).

Ekonomik güvenliğe ilişkin endişeleri nedeniyle, yeni bir uluslararası ekonomik ve politik katılım biçimine geçiş yapan AB, diğer ülkelerin çok taraflı ticaret sisteminin kurallarına uymaya devam edeceğine dair güvence olmadan, önümüzdeki dönemde ne olacağına dair çalışmalar yürütmekte ve küresel ekonomideki konumunu yeniden dengelemek için adımlar atmaktadır. Birlik, dünyanın geri kalanıyla karşılıklı bağımlılığın faydalarını korumaya çalışırken, değişimi teşvik edecek politikalar üzerinde çalışmaktadır. AB'nin değişim yapmak istediği birinci alan, belirli mallar için küresel üretimin kapsam alanının değişimini amaçlamaktadır. Bu husus ithalatın hangi ülkelere yapılacağı ve ihracatın hangi ülkelere yönlendirileceği ile ilgilidir. İkinci değişiklik alanı ise diğer ülkelerdeki politika yapıcılarının düşmanca tutum ve davranış geliştirmesi durumunda AB'nin daha hızlı tepki vermesine (veya onları ilk etapta bunu yapmaktan caydırmaya yetecek güçlü bir tehdit oluşturmasına) olanak sağlamayı amaçlayan yeni koşullu politika araçlarının yasalaştırılmasıdır (Bown, 2024: 2).

AB, her ne kadar enerji güvenliği, salgına hazırlık, tedarik zincirleri ve temel teknolojilerin geliştirilmesi hususunda başarılı olmuş olsa da, zorlu jeopolitik koşullarda ortaya çıkan yeni risklere karşı yeterince hazırlıklı değildir. COVID-19 salgını, yüksek düzeyde yoğunlaşmış tedarik zincirlerinin, Avrupa ekonomisinin işleyişine yönelik önemli riskler ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin salgın döneminde devam eden elektromobiliteye geçiş ve ABD ile devam eden ticaret anlaşmazlığı nedeniyle zaten zorluk çeken Alman otomotiv endüstrisi bu süreçte önemli sorunlar yaşamıştır (Humphrey ve Lechowski, 2020).

Ekonomik güvenliğe yönelik bir diğer gelişme Rusya- Ukrayna Savaşı'dır. Savaş, tek bir ülkeye, özellikle de sistemik olarak farklı değerlere, modellere ve çıkarlara sahip bir ülkeye bağımlılığın, Avrupa'nın stratejik seçeneklerini azalttığını ve ekonomileri riske attığını göstermiştir. Üye devletler, başka bir ülkenin önceliklerine uymaya zorlamak için tasarlanan bir takım ekonomik baskıların

maliyetlerini üstlenmek zorunda kalmışlardır. Tüm bu eğilimler bölgesel ve küresel ticaretin işleyişine yönelik bir risk oluşturmanın yanı sıra, AB'nin stratejik çıkarlarına ve hareket etme becerisine yönelik bir meydan okumayı da beraberinde getirmiştir (EC, 2023: 1). Elbette bu durum yalnızca AB ile sınırlı değildir. Dünyanın birçok ülkesi ekonomik güvenliklerine yönelik tehditlerle baş etmek durumundadır. Bazı gelişmiş ekonomiler bu hususta özel stratejiler geliştirmişlerdir. AB de ulusal güvenliğe yönelik geleneksel yaklaşımları ekonomik güvenliği korumaya yönelik yeni önlemlerle tamamlayarak üye devletlerin refahını ve ekonomisini güvence altına almak durumunda kalmıştır. Özetle Covid-19 süreci ve Rusya-Ukrayna Savaşı, AB özelinde ekonomik güvenliğin öneminin daha yüksek derecede kavranmasına ve sürece yönelik atılan adımların hızlanmasına neden olmuştur.

Küresel jeopolitik gelişmeler de AB'nin ekonomik güvenlik stratejileri geliştirmesine kaynaklık etmiştir. Jeopolitik, ekonomik güvenliği basit tedarik zinciri esnekliğinden/dayanıklılığından ayıran bir faktördür. Jeopolitikte yaşanan üç önemli gelişme AB'nin stratejilerini hızlandırmasına neden olmuştur. Bown (2024: 6-7), bunları şu şekilde özetlemektedir. "İlk kategoride Trump'ın başkanlığı döneminde ABD'nin Brexit'i desteklemesi ve Avrupa kurumlarını baltalamaya çalışması, ABD'yi NATO'dan çekmekle tehdit etmesi; ticaret politikası konusunda, Avrupa çeliği ve alüminyumuna gümrük vergileri uygulamaya başlaması gibi faktörler yer almaktadır.³ ABD'nin Avrupa'dan otomobil ithalatına ek gümrük vergileri getirme tehdidi de AB-ABD ilişkilerini bozan bir diğer gelişme olarak görülmektedir. ABD, Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) verdiği destek üzerinden Avrupa Birliği'nin dünyayla ticari ilişkilerinin kurumsal temeline yönelik sorunlu adımlar atmıştır. Avrupa açısından ikinci önemli jeopolitik gelişme Rusya-Ukrayna savaşıdır. Bu savaş, Rusya'nın Avrupa ve diğer Batılı ekonomilerle bozulan ilişkisini daha da kötü hale getirmiş; bu durum başta Almanya olmak üzere enerji yoğun endüstrilere sahip ülkelerde rekabet gücü açısından kısa vadeli ekonomik kaygılara sebebiyet vermiştir. Üçüncü jeopolitik kaygı ise Çin'e yöneliktir. Çin'in Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki ana nakliye yollarının güvenliğini tehdit etmesi, dış politika hedefleri doğrultusunda ticaretini kesmesi ve bu durumu ekonomik baskı aracı olarak kullanması gibi faktörler, AB'nin ekonomik tehdit algılarının derinleşmesine yol açmaktadır.

Avrupa Birliği, yatırım ve ticaret için elverişli bir ortamın sürdürülmesi; kritik kaynakların ve mikroişlemcilerin tedarikinin güvence altına alınmasını içeren bir stratejik özerklik hedefi belirlemiştir (Ciuriak ve Goff, 2021: 2). AB Konseyi Ekonomik Güvenlik Strateji Belgesi'nde güvenlikle alakalı bir takım hususlara dikkatleri çekmektedir. Bu hususlar öncelikli olarak jeopolitik gerilimlerin yükselmesi ve küresel ekonomik entegrasyonun derinleşmesi ile yeni jeopolitik ve teknolojik gerçekliklerin ortaya çıkması olarak gösterilebilir. AB ülkelerinin dünyanın diğer ülkeleri ile çok değerli bağları bulunmaktadır ve olası sorunlar ve çatışmalar ekonomik süreçleri doğrudan etkilemektedir. Diğer taraftan, küresel jeopolitiğin değişme göstermesi de bölge için dikkate alınması gereken bir gelişme olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hızlı teknolojik gelişmeler rekabetin yoğunlaşmasına neden olurken, ekonomi ve güvenlikle ilgili zorlukları daha da karmaşık hale getirmektedir. Daha önce yaşanan olumsuz süreçlere ve zorluklara yönelik politikalar üreten Birliğin, daha kapsamlı bir ekonomik güvenlik stratejisi geliştirmesi ve riskleri minimize ederek kritik sektörlerde teknolojik üstünlüğünü yeniden tesis etmesi beklenmektedir. Yeşil ve dijital geçiş yaşanan ekonominin bu süreci sağlıklı yürütebilmesi için kapsamlı bir çerçevenin ve stratejinin belirlenmesi önem arz etmektedir (EC, 2023)

AB Ekonomik Güvenlik Stratejisi'nin öncelikleri 3P şeklinde izah edilmektedir. Bu öncelikler rekabetçi yapının desteklenmesi (promoting), Birlik ülkelerinin ekonomik güvenlik risklerinden korunması (protecting) ve ekonomik güvenlik konularında benzer kaygıları paylaşan ülkelerle işbirliğinin artırılması (partnering) olarak özetlenmektedir. Diğer taraftan ekonomik güvenliğe dair alınacak önlemlerde temel ilkelerin orantılılık ve kesinlik içermesi gerekmektedir. Orantılılık ilkesi, kullanılan araçların risk seviyesiyle uyumlu olmasını sağlayacak ve gerek AB'nde gerekse küresel düzeyde istenmeyen olumsuz yayılma etkilerini sınırlandıracak nitelikte olmasını gerektirmektedir. Kesinlik ilkesi ise, önlemlerin risklere yanıt vermesini sağlamak için tam olarak hangi malların, sektörlerin veya endüstrilerin hedeflendiğini tanımlamak olarak ifade edilmektedir (EC, 2023: 2-3). Strateji Belgesi'nde Avrupa Ekonomik Güvenliği için risklerin tanımlanmasına yönelik görüşler önemli yer tutmaktadır. Buna göre Komisyon ve üye devletler, kritik tedarik zincirlerine ilişkin analizlerini derinleştirerek, bir takım stres testleri ile risk düzeylerini belirleyeceklerdir. Ekonomik güvenliğe ilişkin risk kategorileri 4 başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar (EC, 2023: 4-5):

- Tedarik zincirlerinin esnekliği
- Kritik altyapının fiziksel ve siber güvenliği
- Teknoloji güvenliği ve teknoloji sızıntısı

³ABD yönetimi, Mart 2018'de, çelik ürünleri ithalatına %25 ve alüminyum ürünleri ithalatına %10 gümrük vergisi uygulamaya başladığını duyurmuştur. Kısa bir süre sonra; AB, Kanada, Meksika, Avustralya, G. Kore, Brezilya ve Arjantin gibi ticaret ortakları için geçici muafiyetler ilan etmiş;31 Mayıs'ta ise, ABD, 1 Haziran 2018'den itibaren AB'ye de gümrük vergisi uygulamaya karar vermiştir (Salotti vd., 2019: 8).

- Ekonomik bağımlılıkların veya ekonomik baskının silah haline getirilmesi

Enerji güvenliği ve yeşil ekonomiye geçiş hususu, ekonomik güvenlik açısından önem arz etmektedir. Son dönemlerde Rusya'dan tedarik edilen doğalgazın önemli miktarda azalmasının ardından yapısal olarak yükselen enerji fiyatları bağlamında, enerji güvenliği büyük ölçüde ABD ve Katar'ın Sıvılaştırılmış Doğalgaz (LNG) ihracatına bağımlı hale gelmiştir. Bu nedenle kısa ve orta vadede LNG üretiminin daha fazla çeşitlenmesi gerekmektedir. Nitekim enerji fiyatlarındaki yüksek düzeylerin kalıcı olması durumunda bazı endüstriyel yapıların sürdürülebilirliği tehlikeye girebilecektir. Özellikle yeşil ekonomiye geçiş sürecinde yüksek kapasiteli yenilenebilir enerji üretiminin devreye alınması bir önlem olarak düşünülmektedir (Kleimann vd., 2023, Tagliapietra vd. 2023, Steinberg ve Wolff, 2023: 5-6). İkinci risk kategorisinin alt başlıklarında; boru hatları, deniz altı kabloları, enerji üretimi, ulaşım, elektronik iletişim ağları gibi kritik yapılar ile AB'nde mal ve hizmetlerin güvenli bir şekilde sağlanmasını veya veri güvenliğini zayıflatan kesinti veya sabotaj riskinin önlenmesi konuları öne çıkmaktadır (EC, 2023: 4). Ekonomik güvenlik riskleri için risk toleransı, basit ekonomik kırılmalara göre daha düşüktür. Bu nedenle örneğin bir siber saldırı bağlamında hızlı ve yüksek ekonomik ve toplumsal riskler ortaya çıkabilmektedir. Örneğin telekomünikasyon ağlarının yabancılara ait olması hassas verilerin yabancılar tarafından kontrol edilebilmesi riskini beraberinde getirmektedir. Bu tür kritik altyapılarda yabancı mülkiyeti büyük güvenlik açıklarına yol açabilmektedir (Steinberg ve Wolff, 2023: 3). Üçüncü grupta, teknoloji güvenliği ve teknoloji sızıntısına dair riskler öne çıkmaktadır. Buna göre AB'nin teknolojik ilerlemeleri, teknolojik rekabet gücü ve ileri teknolojiye erişimine yönelik riskler bulunmaktadır. Özellikle Kuantum, gelişmiş yarı iletkenler veya yapay zekâ gibi çift kullanımlı teknolojiler için özel risk azaltma önlemleri gerekmektedir (EC, 2023:4-5). Strateji belgesinde son olarak ekonomik bağımlılıklar açısından risklere dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda üçüncü ülkelerin bir takım politikalar aracılığıyla üye devletlerin ve AB'nde faaliyet gösteren işletmelerin ticaret veya yatırımlarını hedef almalarının önlenmesinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (EC, 2023: 5). Bunun için AB ekonomik baskı karşısı yeni araçlar geliştirmektedir. Bir ekonomik baskı eylemine iki şekilde yanıt verebilirler. Bunlardan ilki, yararlanılabilecek ortaklara yardım teklif edilmesidir. İkinci yanıt ise, gruptan herhangi bir ülkenin ekonomik baskı eylemiyle hedef alınmasının ardından ortak bir misilleme eyleminin koordine edilmesidir (Bown, 2024: 35).

Strateji Belgesinde ekonomik güvenlik stratejisinin hayata geçirilmesine yönelik üç temel yaklaşım bulunmaktadır. *Birinci yaklaşım*, AB'nin ekonomik temelini, rekabet gücünü ve büyümesini teşvik etmektedir. Komisyon daha önce AB Endüstri Stratejisi ile başlattığı hususları güçlendirmeye çalışmıştır. *İkinci yaklaşım*, ekonomik güvenlik risklerine karşı korunma başlığı altında incelenmektedir. Bu bağlamda ekonomik bağımlılıkların ve ekonomik baskının bir silah olarak kullanılması hususu ilk sırada bulunmaktadır. Bir diğer husus, güvenliği ve kamu düzenini etkileyen yatırımlardır. Güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasını sağlamak amacıyla üye devletler ve Komisyon için bilgi alışverişinde bulunmak, güvenlikle ilgili endişeleri dile getirmek ve doğrudan yatırımlarla ilgili çözümleri belirlemek için 2020 yılında yürürlüğe giren Doğrudan Yabancı Yatırım Tarama Yönetmeliği altında bir işbirliği mekanizması oluşturulmuştur. 2022 yılına gelindiğinde AB üye devletlerinin üçte ikisinde gelen doğrudan yabancı yatırımların taranmasına yönelik mevzuat yürürlüğe girmiştir (Bown, 2024: 30). Bu konuda öne çıkan bir diğer alan, teknoloji güvenliği ve teknoloji sızıntısıdır. Buna göre yeni teknolojiler geliştirebilmek ve bunlara ayak uydurabilmek, stratejik bağımlılıkları azalttığı ve teknolojik avantajın korunmasına olanak tanıdığı için AB'nin ekonomik güvenliğinin anahtarı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle AB kuruluşlarını ve Birliğin stratejik çıkarlarını korumak amacıyla araştırma ve yenilik ile dijital kapasite yerleştirme projelerine, üçüncü ülkelerin ve/veya ülke kuruluşlarının katılımı hariç tutulabilmektedir. *Üçüncü yaklaşım*, ekonomik güvenliğin sağlanmasına yönelik ortaklıklar kurulması ve geliştirilmesine yöneliktir. Ortaklık çabasının iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, küresel çok taraflı ticaret çerçevesini olası baskılar karşısında mümkün olduğunca canlı tutmaktır. İkincisi ise, ekonomik güvenlik politikasını koordine etmek ve kritik ürün ve hizmetler için alternatif tedarik kaynaklarını güvence altına almak amacıyla ortak ülkelerle birlikte çalışmak, böylece kolayca suiistimal edilebilecek kolektif ve bireysel zayıflıklardan kaçınmaktır (EC, 2023: 6-11; Bown, 2024: 30-31; Riekes ve Swieboda, 2024: 9-22).

Ekonomik Güvenlik Strateji Belgesi, 24 Ocak 2024 tarihinde AB Komisyonu tarafından yeni girişimlerin kabul edilmesiyle birlikte genişletilmiştir. Bu girişimlerden ilki yurtdışına yönelik yatırım risklerinin izlenmesi ve değerlendirilmesine yöneliktir. Nitekim AB dünyadaki en büyük yabancı yatırımcılardan biridir. AB tarafından geliştirilen askeri ve istihbarat teknolojilerinin uluslararası barışı ve güvenliği baltalamak amacıyla düşmanca amaçlarla kullanımının önlenmesi önem arz etmektedir. Bölge dışına yapılan ileri teknoloji yatırımları şuan için izlenmemekte ve kontrol edilmemektedir. Bu nedenle Komisyon, giden yatırımların adım adım analiz edilerek, risklerin kontrol altına alınmasını sağlamak istemektedir. İkinci olarak çift kullanımlı mal ihracatında AB kontrolünün daha etkin şekilde

işletilmesi hedeflenmektedir. Gelişmiş elektronikler, toksinler, nükleer veya füze teknolojisi gibi hem sivil hem de savunma amaçlı kullanılan öğeler üzerindeki ihracat kontrollerinin koordinasyonunu geliştirmek ve böylece bunların güvenliği ve insan haklarını baltalamak amacıyla kullanılmasını engellemek amaçlanmaktadır; bu kapsamda tek tip kontrollerin getirilmesi önerilmektedir. Bu durum aynı zamanda ulusal yaklaşımların karmaşıklığına da çözüm olabilecektir (EC, 2024). Üçüncü girişim, çift kullanım potansiyeli olan teknolojilerde araştırma ve geliştirmeyi destekleme seçenekleri olarak görülmektedir. Komisyon, çift kullanım potansiyeline sahip teknolojilerin Ar-Ge desteğinin artırılmasına yönelik seçeneklere ilişkin bir Beyaz Kitap ile kamuoyu müzakerelerini başlatmıştır. Bunlara ilaveten, AB genelinde araştırma güvenliğinin artırılmasına yönelik girişimler söz konusudur. Buna göre araştırma ve yenilik alanlarındaki açıklık ve sınırsız işbirliği istismar edilebilir ve ülkelerin zayıf noktaları haline gelebilir. Uluslararası araştırma ve yenilik işbirliklerinin sonuçları üçüncü ülkelerde askeri amaçlarla veya temel uluslararası değerlere aykırı olarak kullanılabilir; yükseköğretim ve araştırma kurumları otoriter devletlerin kötü niyetli etkilerinin kurbanı haline gelebilmektedir. Bu hususta genel yaklaşımın, uluslararası araştırma işbirliği konusunda mümkün olduğu kadar açık ve gerektiği kadar kapalı ilkesinin izlenmesi gerekliliği belirtilmektedir (EC, 2024).

Özetle AB hem birlik düzeyinde hem de ülke bazında değerlendirildiğinde yeni ekonomik koşullardan etkilenmemek, bir çok alanda devam eden küresel liderliğini zafiyete uğratmamak, teknolojik hakimiyetini kaybetmemek ve ekonomisini dış tehditlere ve saldırılara maruz bırakmamak adına ekonomik güvenliği ulusal güvenliğin bir parçası olarak algılayan politikaları hayata geçirmektedir. Nitekim yeni teknolojik ve jeopolitik gerçekliklerin etkisinden korunabilmek, yeşil ve dijital geçişi hem sürdürmek hem de liderliğini yapabilmek, kritik malzemelere olan bağımlılığını ve tedarik zinciri kırılma risklerini minimize edebilmek, teknoloji sızıntısı sorunları ile baş edebilmek, kritik altyapısını kuvvetlendirebilmek ve diğer birçok ülke ve bölgenin etkilendiği Çin'in ekonomik yayılmacılığı ve tehdidine karşılık stratejiler geliştirmektedir.

3.3. Japonya

Japonya'nın ekonomik güvenlik gündeminin gelişmesine neden olan temel faktör, Çin ile gelişen karmaşık ilişki biçimidir. ABD'nin müttefiki olan Japonya, Washington'un bölgesel politikalarıyla uyumlu olarak Çin'i kendi bölgesel üretim ağlarına entegre etmiş; bu durum Çin ve Japon ekonomilerinin iç içe geçmesine neden olmuştur. 2000'li yılların ortalarında Çin, Japonya'nın en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Diğer taraftan Çin, Japon şirketlerinin en fazla yatırım yaptığı ülkelerden biri olmaya başlamıştır. İki ülke arasında tarihsel gerilimlere rağmen yaşanan bu süreç son yıllarda Çin'in ekonomik olarak belirgin yükselişi nedeniyle ciddi bir baskı aracı olmaya başlamıştır. Özellikle 2010 yılında Çin'in nadir toprak elementleri ihracatını kısıtlaması, Japonya'nın tedarik zinciri kırılma riskini ortaya çıkararak ülkede ekonomik karşılıklı bağımlılık yaklaşımının sorgulanmasına neden olmuştur (Fabry vd., 2024: 16). Ekonomik Güvenlik Koruma Yasası'nın (ESPA) ilanı ile G7 ülkeleri içinde ekonomik güvenlik konusunda yasal düzenlemeler yapan ilk ülke olarak Japonya, 2023'te G7 dönem başkanlığı esnasında ekonomik güvenliği önemli bir tema olarak vurgulamış; G7'yi bu konuda dünyanın en önde gelen otoritesi konumuna taşımaya amaçlamıştır. G7 ülkelerinin Mayıs 2023'teki "Ekonomik Dayanıklılık ve Ekonomik Güvenlik Bildirgesi", ekonomik güvenlik alanındaki ilk uluslararası belgelerden biri olmuştur. Bildiride dayanıklı tedarik zincirlerine, kritik altyapının korunmasına, piyasa dışı politikalara ve uygulamalara yanıt vermeye, dijital alandaki zararlı uygulamalara karşı koymaya, uluslararası standart belirleme konusunda işbirliğine ve kritik teknolojilerin sızmasını önlemeye öncelik verilmesine vurgu yapılmıştır (Benson vd., 2024: 4).

Bölgesel ve tarihsel rakip olarak Çin'in ekonomik yayılmacılığından en fazla etkilenen ülke olarak Japonya, uzun zamandır zor durumda olan ekonomisinin dış etkilerden daha fazla etkilenmemesi ve teknolojik liderliğinin sürdürülmesi adına birçok adım atmıştır. Ekonomik güvenlik ile ilgili girişimleri her ne kadar yeni gibi görünse de 1970'lerin başında yaşanan küresel gelişmeler ve özellikle enerji krizleri, Japonya'nın uzun zamandan beri ekonomik güvenlik konusunu gündeminde tutmasına yol açmıştır. Japonya, o tarihlerden itibaren güvenliğe yönelik tehdit algısını siyasi-askeri alandan ziyade ekonomik alana yöneltmiştir. Bu nedenle ülkede güvenlik tehdidi tanımı, hammadde tedarikinin kesintiye uğraması, emtia fiyatlarındaki ani artışlar, gıda ambargoları vb. hususları içerecek şekilde daha geniş bir perspektiften değerlendirilmiştir. Japonya'nın ekonomik güvenlik politikaları, 2013 yılında bir Ulusal Güvenlik Konseyi'nin oluşturulması, Japon Anayasası'nın 9. Maddesinin 2014'te kolektif meşru müdafaaı içerecek şekilde yeniden yorumlanması, 2016'da Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi gibi ulusal güvenlik gündemindeki daha geniş politika değişimlerinin içine yerleştirilmiştir (Fabry vd, 2024: 16). Japonya'nın ekonomik güvenlik politikalarını şekillendiren üç temel faktör bulunmaktadır. Bunlar, ileri teknolojilerin doğasında yaşanan değişim, Japonya'nın dış politikasını çerçeveleyen Özgür ve Açık Hint-Pasifik kavramı ve (en önemlisi) Çin'in yükselişi ve giderek küresel güç olma önünde attığı adımlardır (Akira ve Glosserman, 2021: 25). Görünen o ki, uzun yıllar şirketleri ile uluslararası teknoloji hamlesini yönlendiren Japonya'nın mevcut teknolojik gelişmelerde lokomotif rolünü kaybetmeye

başlaması, hakimiyetini Çin'e kaptıracağı kaygılarını beraberinde getirmektedir. Bu durum Japonya açısından küresel düzeyde başlayan yeni teknoloji devriminin sürdürücüsü veya bir parçası olamama tehdidini gündeme getirmektedir. Bu nedenle daha önce başta Çin olmak üzere birçok ülke ile paylaşımlı Ar-Ge ve üretim süreçleri uygulayan ülkenin ekonomik güvenlik refleksi ile hareket etmeye başladığı görülmektedir.

Ekonomik akıl ile politik aklın ulusal çıkarların maksimize edilebilmesi için dengelenmesi gerektiğine inanan Japon Hükümeti 2022 yılında Ekonomik Güvenliği Destekleme Yasası'nı çıkarmıştır. Ülkede ekonomik güvenlik ile ilgili tartışmalar 2020 yılında Japonya Liberal Demokrat Partisi'nin girişimleri ile tartışmaya açılmış ve enerjiden doğal kaynaklara, gıda ve finansal altyapıdan salgın hastalıklara kadar geniş bir yelpazede işlenmiştir. Bununla birlikte ekonomik güvenlik görüşü üç temel üzerine oturtulmuştur. Bunlar: (i) stratejik malların ve materyallerin tedarikinin güvenli hale getirilmesi, (ii) teknolojinin dış dünyaya kaçışının engellenmesi, (iii) güçlü ve dayanıklı bir tedarik zincirinin inşa edilmesidir (Shigeaki, 2022: 79-80). Mayıs 2022 tarihinde yürürlüğe giren ESPA, ulusal güvenliğe yönelik ekonomik tedbirleri kapsamlı ve etkili bir şekilde teşvik etmek amacıyla yeni sistemler inşa edilmesine yasal dayanak oluşturmıştır.

Kanunun temel amacı, değişen küresel ekonomik yapının karmaşık doğasına ve temel ürünlerde dış kaynaklara bağımlılığa karşı Japon ekonomisini ve halkını koruyabilmek olarak ifade edilmiştir. Kanuna göre(ESPA, 2022), hükümetin istikrarlı tedarikini sağlamak için "belirli anahtar ürünleri" tespit etmesi ve özel sektörün bunların istikrarlı tedarikini güvence altına alma çabalarını desteklemesi gerekmektedir. Belirlenen bu temel ürünlerin ve bu ürünleri üretecek üretim mallarının özel sektöre destek sağlayarak istikrarlı bir biçimde tedarik edilemediği durumlarda, bizzat hükümet gerekli tedbirleri almak durumundadır.

Konuyla ilgili olarak, ürünlerin mevcut ve gelecekteki önemi, dışa bağımlılığın derecesi, alternatif tedarik olasılıkları, Japonya içinde ve dışında ürünleri çevreleyen kamusal ve özel eğilimler, arz kesintisi olasılığı ve diğer sistemler kapsamında alınan önlemlerin durumu gibi bir takım hususlar dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir (Koyu vd. 2023: 33). Belirli temel ürünlerin ve üreticilerin mallarının tedarikini güvence altına almak için uygulanan planlar Bakan tarafından onaylandıktan sonra onaylı şirketler için hibeler, istikrarlı tedarik destek şirketleri, iki aşamalı krediler ve benzeri diğer destekler aracılığıyla sağlanmaktadır (CFR, 2023).

Son yıllarda küresel düzeyde yoğunlaşan hegemonya mücadelesinin merkezinde bilim, teknoloji ve yenilik alanları yer almaktadır. Bu nedenle ülkeler araştırma geliştirme mekanizmalarını ve sadece piyasa mekanizmasına bırakıldığında yatırımların yetersiz kaldığı ileri teknolojilerin kullanımını güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Japonya açısından Ar-Ge'nin teşvik edilmesi ve sonuçlarının ülke çıkarlarına uygun şekilde kullanılması ülkenin uluslararası toplumda önemli bir yer edinebilmesi açısından orta ve uzun vadeli olarak vazgeçilmez bir hedef olarak görülmektedir. Bu nedenle sistem, bu tür kritik teknolojilerde Ar-Ge teşvikine yönelik düzenlemeler içermektedir (Koyu vd. 2023: 42-43).

Kanun, uygun görüldüğü takdirde, hükümetin kritik teknolojileri geliştiren araştırmacılara faydalı bilgiler ve mali destek sağlamasını zorunlu tutmaktadır. Ayrıca kanun bakanlara ilgili araştırmacıların mutabakatı ile kritik teknoloji geliştiricilerin Ar-Ge projeleri için Kamu-Özel İşbirliği Konseyi kurma yetkisi vermektedir (CFR, 2023). Kanunda ayrıca milli güvenliğe zarar verebilecek buluşların patent işlemleri yoluyla ifşa edilmesinin önlenmesi ve ayrıca patent başvurularının yayınlanmasının engellenmesi ve yabancı ülkede başvuru yapılmasının kısıtlanması vb. önlemlere de yer verilmiştir. Normal şartlarda ülkelerde geçerli patent kanunları nedeniyle patent başvurularının yayınlanması şartı varken, ulusal güvenliğe büyük zarar verme riski taşıyabilecek buluşları içeren patent başvurusu prosedürlerinin farklı bir yöntem içermesi ve ifşa edilmemesi gerekmektedir. Bu nedenle Seçilmiş Patent Başvurularının Açıklanmamasına İlişkin bir sistem inşa edilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Koyu vd., 2023, 47-48, ESPA, 2020).

Ulusal Güvenlik Strateji'nin ilan edilmesinin ardından Japonya ekonomik güvenlikle ilgili bir diğer adım olan Trans-Pasifik Ortaklığı'na (TPP) yönelik girişimlerde bulunmuştur. Daha önceleri Japonya'nın TPP müzakerelerine karşı çıkan Başbakan Shinzo Abe, bu konudaki görüş ve politikalarını yeniden gözden geçirmiş ve Temmuz 2013'te Malezya'da düzenlenen 18. TPP müzakerelerine katılmıştır. Japonya'nın TPP'ye katılımının gerek savunucuları gerekse karşıtlarının bu konuya dair argümanları Japonya'nın ulusal çıkarlarını koruması etrafında odaklanmaktadır. Buna göre Japonya TPP'ye katılarak hem siyasi iddiasını hem de Japonya-ABD ittifakını güçlendirecek ve bu durum ulusal güvenliğine katkıda bulunacaktır (Akimoto, 2019: 10).

2019 yılında yürürlüğe giren ve tarifeleri düşürerek, birçok sektörde engelleri ortadan kaldıran AB-Japonya Ekonomik Ortaklık Anlaşması ile serbest ticaretin önüne geçerek bazı alanlarda yüksek düzeyde

normlar ve standartlar belirlenmiştir. Anlaşma, AB-Japonya işbirliğini yeni alanlara doğru genişletmek için bir çerçeve sağlamamakla birlikte, ikili işbirliğinin ekonomik güvenlik yönünde geliştirilmesi için yeni bir perspektif oluşturmuştur. Anlaşma kapsamında AB ve Japonya dijital ekonominin parçası oldukları sürece yeni işbirliği kanalları oluşturabilecek; sanayi politikalarına, ihracat kontrollerine ve inovasyon alanında işbirliğine eş zamanlı yaklaşım geliştirebileceklerdir (Duchatel, 2023: 33-34).

Ekonomik güvenlik politikaları içerisinde değerlendirilen bir diğer önemli gelişme, aralarında Japonya'nın da bulunduğu 15 devletten oluşan Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) Anlaşmasıdır⁴. Japonya, doğal kaynaklara ulaşabilmek ve pazarlarını genişletmek için Güneydoğu Asya ülkeleriyle ekonomik bağlantılarını arttırmak istemektedir. Çin'in özellikle ASEAN ülkeleriyle olan ticari ilişkisi stratejik ve politik eğiliminin bir parçası durumundadır ve Japonya'nın bu duruma bir yanıt vermesi gerekmektedir. Bu nedenle RCEP girişimi, Japonya'nın ekonomik güvenlik politikasının bir parçası olarak görülmektedir. Diğer taraftan Japonya, Çin'in bölge üzerindeki etkisini dengeleyebilmek amacıyla Avustralya ve Yeni Zelanda'nın da sürece dâhil olmasını teşvik etmiştir. Ayrıca ABD de Japonya'nın Güneydoğu Asya Bölgesi'nde etkin olmasını desteklemektedir. Nitekim Japonya'nın Güneydoğu Asya ile ilişkileri ABD için, Güneydoğu Asya'yı Çin etkisine karşı güçlendirmenin, Japonya'nın ekonomik güvenliğinin sağlanmasının, hammadde ve pazar elde etmesinin ve Japonya ile Çin arasındaki ticareti en aza indirmenin bir yolu olarak görülmektedir (Wardani ve Cooray, 2019: 36-37).

4. ABD, AB ve Japonya'da Ekonomik Güvenlik Açıklarına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Ekonomik güvenlik politikalarının temel amacı, ekonominin kesintisiz işleyişini engelleyebilecek her türlü tehdidin önceden tespit edilerek bertaraf edilmesidir. Ekonominin kesintisiz işleyebilmesi, ülkelerin ekonomik büyüme için gerekli altyapıya sahip olmasına, her ülke için farklılık arz eden kritik sektörlerin korunmasına, ekonomiyi istikrarsızlaştıran faktörlerin belirlenmesine bağlıdır. Bu anlamda, enerji arz güvenliği, kritik mallar ve minerallerde dışa bağımlılık, ileri teknoloji ürünlerinin güvenliğinin sağlanması, tedarik zincirlerinde kesinti olmaması, kritik bilgi ve iletişim sektörleri altyapısının oluşturulması, ulaşım ve lojistik ağının düzenli işlemesi, ticarete birkaç ülkeye ve ürüne bağımlılığın azaltılması gibi faktörler ekonomik güvenlik politika ve stratejilerinin belirlenmesinde başat rol oynamaktadır. Günümüzde gelişmiş ülkelerde bu faktörlerden ilk üçüne özellikle daha fazla odaklanma söz konusudur. Çalışmanın bu bölümünde AB, ABD ve Japonya'nın söz konusu alanlardaki durumları değerlendirilecektir.

4.1. Enerji Arz Güvenliği

Enerjide dışa bağımlılık birçok ülke için ciddi tehditleri de beraberinde getirmektedir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan fosil kaynaklardan petrol ve doğalgazın dünya genelinde homojen bir dağılım göstermemesi bu durumun en temel nedeni olarak görülmektedir. BP (2021) verilerine göre dünya petrol rezervlerinin %48,3'ü Orta Doğu Bölgesi'nde yer almaktadır. AB ülkeleri ise dünya petrol rezervlerinin ancak %0,1'ine sahiptir. Japonya da petrol rezervi açısından fakir bir ülkedir ve Statista (2022) verilerine göre ham petrol ithalat bağımlılığı %99,7'dir. Japonya doğalgaz rezervleri açısından da yeterli kaynağa sahip değildir. Ülkenin dünyanın doğalgaz üreticilerine uzaklığı nedeniyle özellikle Sıvılaştırılmış Doğalgaz ithalatı gerçekleştirdiği bilinmektedir. Yıllık ortalama 140 ila 230 milyar dolar arası bir fosil yakıt ithalatı gerçekleştiren Japonya, petrol tüketiminde dünyada 5. sırada, LNG ithalatında ise birinci sırada yer almaktadır. Diğer taraftan %10-12 arasında değişen enerji öz yeterlilik oranı ile G-7 ülkeleri içinde en düşük orana sahip ülkedir. Bu nedenle hükümet ve enerji şirketleri enerji güvenliği zafiyeti ve enerji sistemi dayanıklılığına önem vermektedirler (Skłarew, 2023: 27). Avrupa Birliği ülkeleri de petrol ve doğalgaz tüketiminde ithalata bağımlıdır. Eurostat (2022) verilerine göre AB-27 enerji ithalat bağımlılığı %62, ham petrol ithalat ve doğalgaz ithalat bağımlılığı ise sırasıyla %97,5 ve %97,6 olarak tespit edilmiştir. AB ülkeleri ve Japonya'nın aksine ABD gerek doğalgaz açısından gerekse petrol açısından yüksek rezervlere sahip bir ülkedir. Ülke, dünya petrol rezervlerinin %4'üne, doğalgaz rezervlerinin ise %6,7'sine sahiptir. BP (2021) verilerine göre ülkenin günlük petrol tüketimi yaklaşık 17 milyon varil iken petrol üretimi 16,5 milyon varil olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan EIA (2023) verilerine göre ABD 2023 yılı içinde net petrol ithalatçısı görünümündedir. ABD petrol ithalatını en fazla Kanada, Meksika gibi sınır ülkelerden ithal etmekte ve bu nedenle yoğun bir enerji tedarik güvenliği sorunu yaşamamaktadır. Buna karşın Japonya ve AB için enerji ithalat bağımlılığı zaman zaman ulusal güvenlik tehdidinde dönüşebilmektedir.

⁴RCEP, Dünya Ticaret Örgütü dışındaki en büyük bölgesel serbest ticaret anlaşmasıdır. Taraf ülkelerin dünya GSYH'sının ve dünya nüfusunun 1/3'ünü oluşturduğu Anlaşmanın amacı, bölgesel ticaret ve yatırımın genişlemesini kolaylaştıracak ve küresel ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkıda bulunacak modern, kapsamlı, yüksek kaliteli ve karşılıklı olarak faydalı bir ekonomik ortaklık kurmaktır (Bkz. Tan vd., 2020; ASEAN, 2020).

Japonya enerji meselelerine ABD gibi kaynak zengini ülkelerden farklı bir bakış açısına sahiptir. Özellikle kaynak erişimi ve kaynak çeşitlendirmesi ülkenin enerji politikalarının temelini oluşturmaktadır. Ülkenin Orta Doğu petrollerine olan bağımlılığı petrol şoklarından yüksek oranda etkilenmesine ve bu nedenle çeşitlilik anlayışını kritik hedef haline getirmesine neden olmaktadır. Nükleer enerji ve yenilenebilir enerji yatırımları, üzerinde önemle durulan konular arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Petrol stoklarının oluşturulması, geçici etkilerden korunmak adına devlet politikası olarak uygulanmaktadır (Cahill vd. 2024: 3). Japonya enerji ihtiyacını karşılarken LNG ve kömürden yüksek oranda faydalanmaktadır. Bu nedenle, LNG ve kömür bulunabilirliği ve fiyatlandırması Japonya'nın enerji güvenliği ve kaynak kırılganlığı üzerinde son derece etkilidir. Ülke kısıtlı arz ve fiyat dalgalanmaları döneminde ithal yakıtlara bağımlılığı nedeniyle risk altına girmektedir. Bu çerçevede 11 Mayıs 2022'de yürürlüğe konulan Ekonomik Önlemlerin Entegre Uygulanmasıyla Ulusal Güvenliğin Sağlanması Teşviki Yasası tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesini temin üzere, gaz, petrol, elektrik veya belirlenen diğer sektörlerden birinde faaliyet gösteren şirketlerin, sübvansiyon başvurusunda bulunabilecekleri bir süreci içermektedir (Sklarew, 2023: 30).

4.2. Kritik Mineraller

Son yıllarda ekonomik güvenlik bağlamında tartışılan kritik mineraller; yarı iletkenler, piller ve robotlar gibi endüstriyel ürünlerdeki girdilerden, ilaçlar ve Sıvılaştırılmış Doğal Gaz (LNG) gibi enerji kaynaklarına kadar uzanmaktadır. Belirli malların tedarikini güvence altına alma önceliği ülkeden ülkeye değişebilir, ancak birçok ülke kritik mineralleri en yüksek öncelikleri olarak belirlemiştir. ABD, AB ve Japonya, kritik mineral tedarik zincirlerinde köklü bir yeniden yapılandırma sürecine girmişlerdir. Bu süreçte üç hedef öne çıkmaktadır. Bu hedefler, Çin'e olan bağımlılığı azaltmak, karbondan arındırmak ve ekonomik istikrarı sağlamaktır. Kritik mineraller, yarı iletkenler gibi yüksek teknoloji ekipmanları için temel girdiler olup, aynı zamanda askeri teknolojide de kullanılmaktadırlar. Geçmişte bu durumu bir silah olarak kullandığı düşünülen Çin tedarikine karşı aşırı bağımlılık beraberinde söz konusu ülkeler için bir takım jeopolitik riskler oluşturmuştur. Karbondan arındırma hususu, kritik minerallerin elektrikli araçlar ve yenilenebilir enerji ekipmanlarının üretiminde kullanılması nedeniyle önem arz etmektedir. Ekonomik istikrar açısından ise, kritik minerallerin arz zincirlerindeki kesintilerin ve enerji geçişindeki başarısızlıkların önemli riskler oluşturması durumu söz konusudur (Nogimori, 2024: 1-3).

Dünya Bankası, 2050 yılına kadar küresel enerji sisteminin karbondan arındırılması için yaklaşık 3 milyar ton kritik minerale ihtiyaç duyulacağını tahmin etmektedir. Bu tahminin ışığında, AB, ABD ve Japonya, kaynak rezervleri, ülke çeşitlendirmesi, küresel maden satın alımları ve uluslararası kritik mineral ittifaklarının kurulması yoluyla kritik mineral tedarik zinciri güvenliğini güçlendirme çabalarını arttırmışlardır (Shiquan ve Deyi, 2023: 401). Kritik minerallerin kapsamı değişkenlik gösterebilmektedir. Japonya'da Ekonomi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (METI) 35 minerali kritik olarak tanımlarken. ABD 50, AB ise 16'sı stratejik açıdan önemli hammaddeler olarak görülen 34 kritik mineral belirlemiştir. AB'ye göre bu minerallerin 21'inin tedarikinde ve üretiminde en yüksek pay Çin'e aittir. Dolayısıyla tedarik için Çin'e aşırı bağımlılığın oluşturduğu jeopolitik risk önemli bir endişe kaynağı olarak görülmektedir. Bu nedenle son dönemlerde tedarikçilerin çeşitlendirilmesine yönelik artan bir eğilim söz konusudur (Nogimori, 2024: 3).

Kritik minerallerin küresel arzında Çin'in büyük bir üstünlüğü bulunmakta; bu durum başta gelişmiş ülkeler olmak üzere birçok ülke için ekonomik güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Nitekim Çin zaman zaman ihracat kısıtlamasına giderek birtakım ülkelerde ekonomik faaliyetlerde sıkıntı oluşturabilmektedir. Japonya ve Çin arasında 2010 yılında yaşanan anlaşmazlık bu durumun somut bir örneğidir. Çin'in Japonya'ya nadir toprak elementleri ihracatını kısıtlaması sonucu, tedarik zinciri sorunu ile yüz yüze gelen Japonya, daha dayanıklı bir tedarik zinciri oluşturmak için özel ve kamu sektörünü harekete geçirmiştir. Aşırı bağımlılığın etkisini ortadan kaldırabilmek için çeşitlendirme faaliyetlerine girerek, Asya, Amerika ve Avustralya genelinde yeni ekonomik ortaklıklar, ortak girişimler, maden arama ve nadir toprak elementleri işleme tesisleri satın alımları gerçekleştirmiştir (Vekasi, 2022: 27).

ABD de Japonya gibi kritik mineraller açısından Çin'e olan bağımlılığı ekonomik güvenlik sorunu olarak görmektedir. ABD, kritik mineraller listesindeki 14 minerale %100 ithalat bağımlısıdır (Humphries, 2019: 1). ABD'nde, stratejik ve kritik malzemeleri ve bunların tedarik zincirini, katma değerli üretimin ve ABD'nin küresel ekonomik, teknolojik ve askeri liderliğinin geleceğini garanti altına almak için hayati önemde görülmektedir. Bu konudaki mevcut yasal düzenlemelere ilaveten Trump Yönetimi döneminde "Kritik Minerallerin Güvenliğini ve Güvenilir Tedarikini Sağlamak İçin Federal Strateji" ve "Yabancı Düşmanlara Bağımlı ve Yerel Madencilik ve İşleme Endüstrilerini Destekleyen Kritik Minerallerden Kaynaklanan Yerel Tedarik Zincirlerine Yönelik Tehditlerin Ele Alınması" isimli belgeler yayınlanmıştır. Her iki belgede de "kritik mineraller" kavramına, yani madencilik, mineral işleme ve ilgili

metal ürünleri veya bileşiklerine odaklanılmaktadır. Biden Yönetimi'nin yayınladığı Tedarik Zinciri Yürütme Emrinin 100 Günlük Kapsamlı Değerlendirmesi başlıklı belgede de "kritik mineraller" ifadesi, "Stratejik ve Kritik Mineraller" olarak değiştirilmiş olup, bunun kapsamı daha geniş tutulmuş ve madencilik faaliyetleri dışındaki bir takım malzemeler de (örneğin karbon fiber) içeriğe dahil edilmiştir (Shiquan ve Deyi, 2023: 402).

AB ülkeleri de ABD ve Japonya gibi kritik minerallerin küresel üretiminde söz sahibi değildir. Küresel üretimin yalnızca %7'sini gerçekleştiren bölgenin tüketiminin büyük çoğunluğu diğer ülkelerdeki üreticiler tarafından karşılanmaktadır. AB, 2022 yılında 36 milyar Euro değerinde stratejik kritik mineral ithalatı gerçekleştirmiştir. Çin, AB'nin ana stratejik mineral tedarikçisi olmamasına rağmen AB Ekonomik Güvenlik Stratejisi'nde ismi dışında her yerde görünmekte ve AB'nin Ekonomik Güvenlik Stratejisi'nin arkasındaki ana motivasyon kaynağı olarak bilinmektedir. Stratejik ve kritik minerallerin Çin ve Rusya gibi ülkelere tedarik edilmesi, tedarik zincirini jeopolitik risklere karşı savunmasız bırakabilmektedir. AB, Kritik Hammaddeler Yasası (2023) ile bu sorunun üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Bu durum kısa ve orta vade için bir adım olarak görülmekte ancak AB'nin bu minerallerde kendi kontrolünü sağlayabileceği bir altyapı oluşturabileceği düşünülmektedir (Guiena ve Sharma, 2023: 2-17).

4.3. Teknolojik Sızıntı/Güvenlik

Kritik teknolojilerde mevcutta oluşan karşılaştırmalı üstünlüğün/avantajların kaybedilmesi, zaman içerisinde ithalat bağımlılığına yol açacağı için ekonomik güvenlik için bir tehdit unsuru olabilmektedir. Özellikle çift kullanımlı mallarda teknolojik avantajın ve bunların üretimi üzerindeki kontrolün kaybı bir güvenlik açığı haline alabilmektedir. Bu kapsamda, AB, ABD ve Japonya kritik teknolojilerin korunmasına yönelik adımlar atmaktadırlar. AB'nde bu durumun üstesinden gelebilmek için sanayiye canlandıracak bir endüstri politikası; sızıntıları önleyecek ihracat kontrolleri, Birlik dışına yönelik yatırımların taranması gibi önlemler ve eşit bir rekabet ortamı sağlayacak yabancı sübvansiyon düzenlemesi ile ticaret savunma araçları geliştirilmektedir (McCaffrey ve Poitiers, 2024: 18). Rekabet gücünün devamlılığı AB'nin ekonomik güvenlik anlayışını belirleyen temel faktörlerden biridir. Rekabet gücü denildiğinde, Avrupa endüstrilerinin ve işletmelerinin ilgili kritik teknolojilerin tedarik zinciri boyunca katma değeri yakalayarak küresel pazarlardaki konumlarını koruma ve iyileştirme yeteneği kastedilmektedir (Frontier Economics, 2024:9). AB, teknoloji güvenliği ve sızıntısı için hassas ve acil riskler oluşturması muhtemel kritik teknolojileri belirlemeye odaklanmıştır. Bu çerçevede AB Komisyonu, Ekim 2023'te risk değerlendirmesi için 10 adet çift kullanımlı teknolojiye ilişkin bir liste kabul etmiştir (Chimits vd. 2024: 14). ABD ile Çin arasında stratejik teknoloji rekabeti artmakta, AB üyeleri de kendilerini bu rekabet ortamının içinde bulmuşlardır. Çift kullanımlı teknolojilerden biri olan gelişmiş yarı iletkenler de bu rekabetin bir parçası konumundadır. Yarı iletkenler doğası gereği çift kullanımlı oldukları için, ticari uygulamalarda gerekli olmalarının yanı sıra, modern silah sistemlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kh-101 seyir füzeleri gibi Rus silahları, Batılı yarı iletkenlere büyük ölçüde bağımlıdır. Batılı şirketlerin gelişmiş yarı iletkenlerinin Çin'in askeri yapılanmasına katkıda bulunduğunu da dikkate alarak ABD, bu teknolojilerin Çin'e akışını kısıtlamayı meşru bir güvenlik önlemi olarak görmektedir. Bu bağlamda AB iki büyük güç arasında kalma riskiyle karşı karşıyadır. Stratejik teknoloji konusunda sağlam bir ortak strateji geliştirmeden, AB kendisini ABD-Çin arasındaki teknoloji üstünlüğü mücadelesinin derinliklerine çekilmiş ve kendi çıkarlarına göre bir yol izleyemez halde bulabilecektir (Gehrke ve Ringhof, 2023: 2-9).

Ekonomik güvenlik politikasını yüksek düzeyli bir öncelik olarak belirleyen Japon hükümetleri teknolojik üstünlük için yaşanan şiddetli rekabetin yıkıcı zorlukları ve risklerini önleyebilmek için önemli adımlar atmaktadırlar. Japonya, belirli alanlarda özerklik sağlamayı ve üstünlük elde etmeyi, ayrıca temel değerlere ve kurallara dayalı uluslararası düzeni sürdürmek ve geliştirmek için benzer düşünen ülkelerle işbirliğini derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle bütünsel yaklaşımla kritik teknolojileri bilme, koruma ve teşvik etme yeteneğinin güçlendirilmesi istenilmektedir. "Bilme", birden fazla tedarikçinin bulunduğu küresel tedarik zincirlerindeki darboğazları belirlemek; "koruma", ihracat kontrolleri, yatırım taraması ve diğer koruyucu önlemler yoluyla çeşitlendirilmiş teknoloji faaliyetlerini önlemek; "teşvik etme" ise yeni ortaya çıkan kritik teknolojilerin çeşitli alanlarında Ar-Ge teşvikini ifade etmektedir (Kazeki, 2022: 2).

Ekonomik güvenlik açısından değerlendirildiğinde, hem AB hem de Japonya tarafından benimsenen önlemler, Çin'e aşırı bağımlılığın oluşturduğu ekonomik zorlama ve tedarik zinciri kesintisi risklerini azaltmayı amaçlamaktadır. Ayrıca AB ve Japonya'nın kritik teknoloji sektörleri de dahil olmak üzere endüstriyel rekabet gücünü kaybetmesini ve ihracatın Çin'deki askeri uygulamalara yönlendirilmesini engellemeye dönük önlemler benimsenmiştir. Yapılan yasal düzenlemeler kritik teknolojilerin geliştirilmesi ve patent başvuruları gibi hassas bilgilerin korunması için önlemleri içermektedir. Ayrıca yarı iletkenler de dahil olmak üzere hassas teknolojiler üzerinde daha sıkı

düzenlemeler veya ihracat kontrolleri mevcuttur. Japonya, ABD kısıtlamalarıyla uyumlu bir biçimde 23 tür yarı iletken üretim ekipmanının ihracatına kısıtlama getirmiştir (Zhou vd., 2024: 5-6).

ABD, Ekim 2022 kısıtlamaları ile birlikte Soğuk Savaş sonrası ihracat kontrol politikasının kullanımında stratejik bir değişikliğe gitmiştir. Trump yönetimi altında Çinli teknoloji devlerine karşı teknoloji blokaajları oluşturulmuştur. Biden yönetimi ise ihracat kontrollerini Çin'e karşı "mümkün olduğunca büyük üstünlük sağlamak" için stratejik bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. ABD yeni bir doktrinle teknolojide Çin'in önünde kalmanın Amerikan ulusal güvenliğinin temel bir ayağı olduğunu kabul etmiştir. Bu yeni doktrin, Amerikan sanayisi ve teknolojisini teşvik ederek, Çin'in kritik ABD teknolojilerine erişimini sınırlandırarak uygulanmak (Gehrke ve Ringhof, 2023: 4). Bu çerçevede Ekim 2020'de Kritik ve Gelişen Teknolojiler Ulusal Stratejisi yayımlanmış; Şubat 2022'de bu liste güncellenmiştir. Listede belirtilen alanlarda teknolojik liderliği sürdürebilmek amacıyla ABD bir takım adımlar atmaktadır. Bu amaçla rakip ülkelerin, ABD fikri mülkiyetini, AR-Ge'sini veya teknolojilerini elde etmek için yasa dışı yollar kullanmaları engellenmeye çalışılmaktadır (NSTC, 2020; NSTC, 2024).

4. Sonuç ve Değerlendirme

Ekonomik güvenlik, birey, devlet, devler dışı aktörler ve devletlerarası düzeylerde ele alınan çok boyutlu bir içeriğe sahiptir. Bu bağlamda kavram, sosyo-ekonomik koşulları ve karşı karşıya kaldıkları sorunları/durumları farklı olan ülkeler için farklı anlamlar ifade etmektedir. Diğer taraftan siyasal iktidarların ideolojik tutumları ve eğilimleri de kavramın anlamının biçimlendirebilmektedir. Bir ülkenin kritik/stratejik ürünlerde/işlemlerde dışa bağımlılığı azaltma; doğal kaynakları üzerinde söz sahibi olma; ekonomi politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında dış müdahaleleri asgari düzeye indirme konusundaki kabiliyeti ekonomik bağımsızlıkla ve dolayısıyla ekonomik güvenlikle doğrudan ilişkilidir.

Günümüzde küresel ekonomik ilişkilerin hızla ve yıkıcı bir şekilde değiştiği bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreçte özellikle teknolojik ve jeopolitik gelişmeler, ulusal güvenliğin ekonomik boyutunun öne çıkmasına neden olmuştur. Ekonomik güvenlik olgusu, ulusal güvenlik konsepti içerisinde özel bir konuma sahip olup, ulusal egemenliğin tamamlayıcı bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, büyüme, refah artışı ve bağımsızlık açısından hayati bir önem taşıyan ekonomik güvenlik konusunda politika ve stratejiler geliştirilirken, tehditlerin doğru tespiti ve tanımının yanısıra bunların kabul edilebilirlik düzeylerinin de belirlenmesi gerekmektedir. Ekonomik güvenlik politikalarının biçimlendirilmesinde, teknoloji kabiliyetlerin geliştirilmesi, tedarik zincirlerinin güvence altına alınması ve dışa bağımlılıkların mümkün olduğunca azaltılması hususları öne çıkmaktadır.

Çalışmaya konu ABD, AB ve Japonya'da 21. yüzyılın ikinci on yılından sonra yaşanan bir takım gelişmelerin de etkisiyle ekonomik güvenlik politika ve stratejilerinin önem kazanmaya başladığı görülmektedir. ABD'de ekonomik güvenlik kaygıları giderek önem kazanmakta; ekonomi politikalarında belirleyici olan neoliberal yaklaşıma yönelik sorgulamalar giderek artmakta; bu bağlamda Soğuk Savaş dönemine ait araçların yeniden kullanıma sokulmasına yönelik çabalar dikkat çekmektedir. Özellikle Çin ile stratejik rekabetin şiddetlendiği günümüzde ABD'nin açık bir stratejik vizyon oluşturması ve mevcut politikaların işe yarayıp yaramadığı konusunda net değerlendirmeler yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. ABD açısından konunun uluslararası boyutu, Çin'in ekonomik gücüne ve küresel ölçekte artan etkinliğine çözüm üretilmesi etrafında biçimlenmektedir. Çin'de ise, kalkınma odaklı bir ekonomi politikasından güvenlik odaklı bir gündeme geçiş gözlenmektedir.

Avrupa Birliği'nde güvenlik konusu üye devletlerin yetkisindedir. Ancak son yıllarda artan ekonomik/finansal ve jeopolitik gerilimler üye ülkelerin bu alanda ortak adımlar atmaları konusunda baskılar oluşturmuş ve Haziran 2023'te Birlik bünyesinde Ekonomik Güvenlik Stratejisi kabul edilmiştir. Bu stratejide konu, rekabetçi yapıların desteklenmesi, ekonomik güvenliğe yönelik risklere karşı korunma ve bu konularda işbirliğinin artırılması (3P) çerçevesinde ele alınmıştır. Fabry vd.'nin (2024) de belirttiği gibi, ABD'ye kıyasla Avrupa Birliği uluslararası ticarete ve yatırıma çok daha bağımlı bir görünüm arz etmektedir. Diğer taraftan, ABD'nin güç piramidinde askeri-endüstriyel yapı kilit önemdeyken, AB yapılanmasının ulusal güvenlik meseleleri üzerinde sınırlı düzeyde etkisi vardır.

Japonya açısından da diğer birçok faktörün yanısıra Çin ile gelişen karmaşık ekonomik ilişkiler ekonomik güvenlik politikalarında merkezi bir rol üstlenmiş gözükmektedir. Ülkede 1970'lerden bu yana tehdit algıları siyasi-askeri alandan ekonomik alana yönelmiş, enerji ve hammadde tedariki, gıda ve emtia fiyatlarındaki değişiklikler öncelikli alanlar olarak değerlendirilmiştir.

Ekonomilerin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için her şeyden önce istikrarsızlık doğuran faktörlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kritik mallara ve minerallere bağımlılık, enerji arz güvenliği, tedarik zincirinin kesintisiz sağlanması, ulaşım ve lojistik ağının düzenli işlemesi, dış ticarete birkaç ülkeye ve ürüne bağımlılığın azaltılması gibi faktörler ekonomik güvenlik açısından öne

çıkılmaktadır. Avrupa Birliği ve Japonya, petrol ve doğal gaz bakımından ithalata bağımlı durumdadırlar. ABD ise, her iki ürün grubunda da yüksek rezervlere sahiptir. Diğer taraftan ABD, AB ve Japonya'da kritik nitelikteki minerallerin üretimi yetersiz olup, söz konusu ürünlerin tedarikinde önemli zorluklar söz konusudur. Bu çerçevede şekillenen yeniden yapılandırma süreçleri bağlamında ekonomik güvenlik sorunu olarak, Çin'e olan bağımlılığın azaltılması, karbondan arındırma ve ekonomik istikrarın sağlanması hususları gündeme alınmıştır. Kritik minerallerin/hammaddelerin yanısıra kritik teknolojilerin korunmasına yönelik tedbirler de giderek önem kazanmaktadır. AB, teknoloji güvenliği ve sızıntısı için hassas ve acil riskler oluşturması muhtemel kritik teknolojileri belirlemeye odaklanmıştır. ABD ile Çin arasında stratejik teknoloji rekabeti giderek şiddetlenmektedir. Japonya ise, bu şiddetli rekabet ortamının etkilerini azaltmaya dönük tedbirler almakta; temel değerlere ve kurallara dayalı düzeni sürdürmek ve geliştirmek için uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine odaklanmaktadır. ABD, AB ve Japonya tarafından uygulamaya konulan tedbirler öncelikle, dışarıya (özellikle Çin'e) aşırı bağımlılığın oluşturduğu zorlukların ve tedarik zinciri kesintisi risklerinin azaltılmasını amaçlamaktadır.

Devletler, ekonomik güvenlik strateji ve politikalarını belirlerken kendilerine özgü karakteristik koşulları ve özellikleri dikkate almalıdırlar. Ekonomik güvenlik açısından, uluslararası ortaklıkların güçlendirilmesi, tedarikçilerin ve pazarların çeşitlendirilmesi oldukça önemlidir. Konuyla ilgili önemli bir risk faktörü, ekonomik güvenlik politikalarının kapsamının genişlemesinin doğuracağı küresel maliyetlerdir. Günümüzde ticari ve finansal ilişkiler üzerinden birbirine bağı olan küresel ekonomide bir ülkenin aldığı ekonomik güvenlik önlemlerinin diğer ülkeler üzerinde önemli etkileri olabilmekte ve misillemelere yol açabilmektedir. Bu anlamda, alınan önlemlerin maliyetinin, etkinliğinin ve uzun vadeli etkilerinin doğru bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir dış destek alınmamıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Çalışmada yazarların katkı oranı eşittir.

Çatışma Beyanı: Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu araştırmanın her aşamasında "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi"nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu çalışmanın yazım sürecinde etik kurallarına uygun alıntı yapılmış ve kaynakça oluşturulmuştur. Çalışma intihal denetimine tabi tutulmuştur.

Kaynakça

- Acemoglu, D. (2023). Letter from America: When Industry Means Hard Work. Royal Economic Society. Erişim adresi: <https://res.org.uk/newsletter/letter-from-america-when-industry-means-hard-work/>
- Adhikari, L. D. (2024). Exploring The Relationship Between National Security Risks And Economic Factors: A Nepalese Perspective. *Journal of Political Science*, 24, 39-56.
- Akimoto, D. (2019). Japan's Policy On The Trans-Pacific Partnership (TPP) In Light Of IR Theory And Analytical Eclecticism. *Journal of International and Global Studies*. 10(2), 2-20.
- Akira, I. ve Glosserman, B. (2021). Japan's New Economic Statecraft. *The Washington Quarterly*, 44(3), 25-42.
- ASEAN (2020). Summary of The Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement. Erişim adresi: <https://asean.org/summary-of-the-regional-comprehensive-economic-partnership-agreement/>
- Banna, H., Alam, A., Chen, X. H. and Alam, A. W. (2023). Energy Security And Economic Stability: The Role Of Inflation And War. *Energy Economics*, 126. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106949>
- Benson, E., Mauradian, C. and Palazzi, A. L. (2024). Towards a U.S. Economic Security Strategy. CSIS Report. Erişim adresi: <https://www.csis.org/analysis/toward-us-economic-security-strategy>
- Bown, C. P. (2024). *Trade Policy, Industrial Policy and The Economic Security of The European Union*. Working Paper: Peterson Institute for International Economics. Washington, DC.
- BP, (2021). *BP Statistical Review of World Energy*. Erişim adresi: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf>
- Cahill, B., Nakano, J. and Irie, K. (2024). *How Japan Thinks About Energy Security*. CSIS Briefs.
- CFR, (2023). Summary of Economic Securityt Promotion Act Erişim adresi: https://www.cfr.org/sites/default/files/pdf/economic%20security%20promotion%20act%20%28summary%29%28English%29.pdf?utm_source=sendupdatelogo
- Chimits, F., Mccaffrey, C., Lopez, J. M., Poitiers N.C., Vicard, V. and Wibaux, P. (2024). *European Economic Security: Current Practices and Further Development*. EU, Policy Department.

- Ciuriak, D. and Goff, P. (2021). *Economic Security and The Changing Global Economy, Reimagining a Canadian National Security Strategy*. The Centre for International Governance Innovation, No. 8.
- Congressional Budget Office, (2012). *Energy Security in The United States*. Washington DC: CBO
- Defard, C. (2023). The Resurgence Of US Industrial Policy And Europe's Response. *La Revue de l'Énergie*, n°666 mai-juin. Erişim adresi: <https://institutdelors.eu/en/publications/reveil-de-la-politique-industrielle-americaine-et-reponse-europeenne/>
- Đimađius, R. ve Vilpiđauskas, R. (2005). The Concept of Economic Security and The Principles of Economic Security Policy in Lithuania. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 3(1), 249–266.
- Duchatel, M. (2023). *Economic Security: The Missing Link in Eu-Japan Cooperation*. Policy Paper: Institut Moutaigne. Erişim adresi: https://www.institutmoutaigne.org/ressources/pdfs/publications/Institut_Moutaigne_policy_paper_economic_security_the_missing_link_in_eu_japan_cooperation.pdf
- Dudin, M. N., Fedorova, I. J., Ploticina, L. A., Tokmurzin, T. M., Belyaeva, M. V. and Ilyin, A. B. (2018). International Practices to Improve Economic Security. *European Research Studies Journal*, 21(1), 459-467.
- EC, (2021). *Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economics and Social Committee and The Committee of The Regions. Updating The 2020 New Industrial Strategy: Building a Stronger Single Market for Europe's Recovery*. Erişim adresi: https://commission.europa.eu/document/download/9ab0244c-6ca3-4b11-be9-422c7eb34f39_en?filename=communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf
- EC, (2023). Joint Communication To The European Parliament, The European Council And The Council On "European Economic Security Strategy". Erişim adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023JC0020>
- EC, (2024). Communication From The Commission To The European Parliament And The Council-Advancing European Economic Security: An Introduction To Five New Initiatives. Erişim adresi: <https://commission.europa.eu/system/files/202401/Communication%20on%20European%20economic%20security.pdf>
- EIA (2023). US Energy Information Administrative Database, Erişim adresi: <https://www.eia.gov/>
- ESPA (2023), Section 2: Japan's Economic Security Strategies and Challenges for Business, Erişim adresi: <https://www.meti.go.jp/english/report/data/wp2023/pdf/2-1-2.pdf>
- European Commission, (2023). *Commission Recommendation of 03 October 2023 On Critical Technology Areas for The EU's Economic Security for Further Risk Assessment with Member States*. Erişim adresi: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/commission-recommendation-03-october-2023-critical-technology-areas-eus-economic-security-further_en.
- European Commission, (2023). Directorate-General For Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, Grohol, M. and Veeh, C., Study on the Critical Raw Materials for the EU 2023 – Final Report, Publications Office of the European Union, 2023,
- Eurostat, *Energy Import Dependency Data*. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
- Fabry, E., Köhler-Suzuki, N., Lamy, P. and Sibona, M. (2024). *Shields Up: How China, Europe, Japan and The United States Shape The World Through Economic Security*. Notre Europe - Jacques Delors Institute, Policy Paper, No. 298.
- Frontier Economics, (2024). *Analysis of The EU's Positioning in Critical Technology Value Chains*. Erişim adresi: <https://cdn.digitaleurope.org/uploads/2024/06/REPORT-Economic-Security-Strategy-analysis-study-FINAL-STC.pdf>
- Gehrke, T. and Ringhof, J. (2023). *The Power of Control: How The EU Can Shape The New Era of Strategic Export Restrictions*. European Council of Foreign Relations. Policy Brief.
- Golea, D. G. and Hideg, C. R. (2022). The Growing Importance of Economic Security in The New Paradigm. Towards A New Definition Of Economic Security. *Technium Social Sciences Journal*, 35, 525-531.
- Guinea, O. and Sharma, V. (2023). *European Economic Security and Access to Critical Raw Materials: Trade, Diversification, and The Role of Mercosur*. ECIPE Policy Brief, No: 9.

- Haggard, S. (2023). The Political Economy of National Security: Perspectives from The United States, Japan, Korea, and China, *Korea Policy*, 10-23.
- Humphrey, J. and Lechowski, G. (2020). Covid-19 and European Industry: Global Shocks, Local Shocks and Value- Chain Restructuring. Erişim adresi: <https://wzb.eu/en/research/coronavirus-and-its-impact/covid-19-and-european-industry-global-shocks-local-shocks-and-value-chain-restructuring>
- Humphries, M. (2019). *Critical Minerals and U.S. Public Policy*. CRS Reports, <https://crsreports.congress.gov>.
- Igata, A. ve Glosserman, B. (2021). Japan's New Economics Statecraft. *The Washington Quarterly*, 44(3), 25-42.
- Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N. and Dzhadan, I. (2022). A Forecasting Model For Assessing The Influence of The Components of Technological Growth on Economic Security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 175-186.
- Jażwiński, I. (2023). Economic Security Threats: Determinants of State Functioning and Economic Policy. *Przegląd Strategiczny*, 16, 77-88.
- Karanina, E. and Loginov, D. (2017). Indicators of Economic Security of The Region: A Risk-Based Approach To Assessing and Rating. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* 90.
- Karanina, E. V. and Lobanov, V. I. (2024). Assessment of Threats to The Economic Security of The World's Leading Countries within The Framework of The Global Social and Environmental Agenda. BIO Web of Conferences, 010, *AQUACULTURE 2023*, Erişim adresi: <https://doi.org/10.1051/bioconf/20248401003>.
- Katsos, G. E. (2018). The U.S. Government's Approach to Economic Security, Focus On Campaign Activities. *Joint Force Quarterly*, 90, 106-112.
- Kazeki, J. (2022). *Economic Security and Emerging Technology: Japan's Perspective for Pursuing a Technology Alliance*, Next US-Japan Next Alliance Initiative.
- Kilcrease, E. (2024). *U.S. Economic Security Strategy, Authorities, and Bureaucratic Capacity*. Center for a New American Security, January.
- Kleimann, D., Poitiers, N., Sapir, A., Tagliapietra, S., Véron, N., Veugelers, R. et al. (2023). *How Europe Should Answer The US Inflation Reduction Act* [Online]. Policy Brief, Bruegel.
- Komorowski, P. (2018). Financial Security of a Small Open Economy in Conditions of Globalization. *Economy and Sociology*. 2, 48-54.
- Koyu, I., Takahiro, C., Takuto, H., Takayuki, K., Yuta, M., Hiroaki, N., Ryota, S., Shunsuke, S., Isao, T., Ryuta, U. ve Taku, Z. (2022). Japan's Economic Security Promotion Act: Background and Overview. *Asia-Pacific Review*, 29(3), 28-55. DOI: [10.1080/13439006.2022.2154520](https://doi.org/10.1080/13439006.2022.2154520).
- Kremer-Matyškevič, I. and Černius, G. (2019). Country's Economic Security Concept: Theoretical Insights, *International Scientific Conference "Whither Our Economies - 2019"*: Conference Proceedings, Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, pp. 78-98.
- Mccaffrey, C. and Poitiers, N. .F. (2024). Instruments of Economic Security. Working Paper No. 12/2024, Bruegel, Erişim adresi: https://www.bruegel.org/system/files/2024-05/WP%2012%202024_0.pdf
- Mesjasz, C. (2008). Ekonomik Güvenlik. *Uluslararası İlişkiler. Özel Sayı: Güvenlik*, 125-150
- Metcalf, G.E. (2013). The Economics of Energy Security. *NBER Working Paper* 19729. National Bureau of Economic Research.
- METI, (2023). *Section 2: Japan's Economic Security Strategies and Challenges for Businesses*. Erişim adresi: <https://www.meti.go.jp/english/report/data/wp2023/pdf/2-1-2.pdf>
- Mityakov, S. N., Mityakov, E. S., Ladynin, A. I. and Nazarova, E. A. (2023). Country Economic Security Monitoring Rapid Indicators System, *Economies*, 11(8), 208, Erişim adresi: <https://doi.org/10.3390/economies11080208>.
- Narboy, K., Faridakhon, K. and Shakhzod, S. (2021). Criteria for Classification of Economic Security Indicators. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 8(7): 120-133.
- NATO, (2022). *Strategic Concept*. Erişim adresi: <https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/290622-strategic-concept.pdf>
- Nogimori, M. (2024). Restructuring of Critical Mineral Supply Chain Faces "Trilemma". *JRI Research Journal*, 7(2), 1-12.

- Novak, A., Pravdyvets, O., Chorny, O., Sumbaieva, L., Akimova, L., and Akimov, O. (2022). Financial and Economic Security in The Field of Financial Markets at The Stage of European Integration, *International Journal of Professional Business Review*, 7(5), 1-20.
- NSTC (2020). *National Strategy for Critical and Emerging Technologies*. Erişim adresi: <https://nps.edu/documents/115559645/121916825/2020+Dist+A+EOPOTUS+National+Strategy+for+Critical+%26+Emerging+Tech+Oct+2020.pdf/1543be15-a2ae-3629-7a45-aabdecaedb84?t=1602805142602>
- NSTC (2024). *Critical and Emerging Technologies List Update*. Erişim adresi: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2024/02/Critical-and-Emerging-Technologies-List-2024-Update.pdf>
- Orlova, A. V., Lyshchikova, J. V., Nikulina, Y. V. and Anokhin, Y. I. (2016). Assessment of The Level of Economic Security in The Conditions of Uncertainty. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(4), 1702-1706.
- Ozturk, I. (2013). Energy Dependency and Energy Security: The Role of Energy Efficiency and Renewable Energy Sources. *The Pakistan Development Review*, 52(4), 309-330.
- Parsapour, D. (2024). *US-China Trade War: Causes, Impacts and The Unclear Future of Bilateral Relations*. Master Thesis, Stockholms Universitet, Institution for Economic History and International Relations.
- Pisani-Ferry, J., Weder di Mauro, B. and Zettelmeyer, J. (2024). How To De-Risk: European Economic Security in a World of Interdependence. in: *Europe's Economic Security: Paris Report 2*, (Ed: Pisani-Ferry, J., Weder di Mauro, B. & Zettelmeyer, J.) Bruegel and Centre For Economic Policy Research, pp. 1-22.
- Reynolds, E.B. (2024). U.S. Industrial Transformation and the "How" of 21st Century Industrial Strategy. *Journal of Industry, Competition and Trade*. 24(8). <https://doi.org/10.1007/s10842-024-00420-x>
- Riekes, G. and Swieboda, P. (2024). *Europe's Make -Or- Break Moment: Putting Economic Security at The Heart of The EU's 2024-2029 Strategic Agenda*, European Policy Centre, Framing Paper.
- Rima, T. and Munteanu, C. (2015). Current Research Approaches to Economic Security, *1st International Conference on Business Management Universitat Politècnica de València*, Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.4995/ICBM.2015.1537>
- Salotti, S., Rocchi, P., Rueda-Cantuche, J.M and Arto, I. (2019). Macroeconomic Effects of US Tariffs on Steel and Aluminium: Who Would Pay The Bill?. *JRC Science for Policy Report*. doi: [10.2760/387494](https://doi.org/10.2760/387494), [JRC112036](https://doi.org/10.2760/387494).
- Shigeaki, S. (2022). The Essential Challenge of "Economic Security". *Asia-Pacific Review*, 29:3, 78-91, Erişim adresi: DOI: [10.1080/13439006.2022.2154508](https://doi.org/10.1080/13439006.2022.2154508)
- Shiquan, D. and Deyi, X. (2023). The Security of Critical Mineral Supply Chains. *Mineral Economics*, 36, 401-412.
- Shtangret, A., Korogod, N., Bilous, S., Hoi, N., and Ratushniak, Y. (2021). Management Of Economic Security in The High-Tech Sector in The Context of Postpandemic Modernization. *Postmodern Openings*, 12(2), 535- 552.
- Sklarew, J.F. (2023). *Japan's Energy Security Strategy: The Implications of Fukushima and Ukraine, in The Revenge of Energy Security-Reconciling Asia's Economic Security with Climate Ambitions*. NBR Special Report 105. 25-36, The National Bureau of Asian Research.
- Solis, M. (2022). Economic Security: Boon or Bane for The US-Japan Alliance?, *NEXT Alliance Conference workshop, November 5-6, Annapolis, Sasakawa Peace Foundation USA*, Erişim adresi: <https://spfusa.org/publications/economic-security-boon-or-bane-for-the-us-japan-alliance/>
- Stankevičienė, J., Sviderskė, T. And Miečinskienė, A. (2013). Relationship between Economic Security and Country Risk Indicators in EU Baltic Sea Region Countries. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 1(3), 21- 33.
- Statista, (2022). Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/1116938/japan-dependency-rate-on-fossil-fuel-imports-bytype/#:~:text=In%202022%2C%20Japan%20depended%20on,stood%20at%20approximately%2097.8%20percent.>

- Steinberg, F. and Wolff, G. (2023). Dealing With Europe's Economic (in-) Security. *Global Policy*, 15(1), 183-192.
- Sunduk, A., Zhukova, Y., Shvets, P. and Loiko, V. (2021). Economic Security Parameters in The Conditions of Increasing Information Risks and Threats. *CPITS-II-2021: Cybersecurity Providing in Information and Telecommunication Systems*, October 26, 2021, Kyiv, Ukraine, pp. 221-228.
- Sümer, K. K. (2022). *Ekonomik Beka*. İzzet Ulvi Yönter (ed.), Geleceğin Ekonomi Vizyonu (139-152), Ötüken Yayınları.
- Tagliapietra, S., Veugelers, R. and Zettelmeyer, J. (2023). Rebooting The European Union's Net Zero Industry Act. Policy Brief, *Bruegel* [online]. Erişim adresi: [https:// www.bruegel.org/ polic y-brief/ reboo ting- europ ean- union s- net- zeroindustry- act](https://www.bruegel.org/policy-brief/rebooting-european-union-s-net-zeroindustry-act)
- Vekasi, K. (2022). *Green Technology, National Security, and Raw Materials: Economic Security and Critical Rare Earth Metals*. Harvard Program on U.S.-Japan Relations Occasional Paper Series.
- Wardani, R. Y. and Cooray, N. W. (2019). Saving Potential of Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP): Implication for China and Japan. *Journal of Economic Info*, 6(1), 34-42.
- Wong, A. (2023). China's Perspective on Economic Security, *Korea Policy*, 1(3), 70-84.
- Zhou, J., Su, Fei and Yuan, J. (2024). *De-Risking: The EU's and Japan's Approaches to Managing Economic Relations With China*. SIPRI Research Policy Paper.